

MOLNÁR FERENC

**MAGDOLNA
ÉS EGYÉB ELBESZÉLÉSEK**

BUDAPEST
RANSCHBURG GUSZTÁV
1898.

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest: Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2024
ISBN 978-963-417-611-4 (online)
MEK-24704

TARTALOM

MAGDOLNA.

A CSÓK.

ÁDÁM, A HIVATALNOK.

A BÜN.

A PIERRE MADARA.

AZ APÁCA.

A KRAJCÁR.

IRÁS A KIS ÉVÁRÓL.

A PARASZT.

MAMZELL CLAIRETTE.

SZEPTEMBER.

*Braun Sándornak
szeretettel.*

MAGDOLNA.

I.

Egy csillagos tavaszi estén kinyitotta az erkélyajtót, a küszöb elé vonszolta puha karosszékét és csöpp lábait egymásra rakva, félig lehunyt szemével valami bolondos, forgó, messze csillagba mélyedve gondolkozni kezdett egynémely dolgokon.

Lenn a köruton fecsegeve, zajjal tért haza a munkásnép. A durva csizmáik kopogtak az aszfalton, az épülő házak tót munkáslányai vihogva, kacagva kergetőztek, és ha valamelyiket elfogta a többi, kórusban nevette ki a lassan vonuló, cammogó tömeg. Az apró gyerekek az anyáik után kiáltoztak.

Az anyáik után...

A Magdolna asszony anyja éppen akkor halt meg, amikor a legnagyobb szüksége lett volna rá. Egyedül maradt az apjával, aki járt a dolga után és minden jóakaratával gondoskodott az anyátlan kis lányról, de nem tudta pótolni az asszonyt. A pici lányból nagy kisasszony lett. Regényeket olvasott és teleszitta magát azoknak a bölcseségével. Olvasta a rossz asszonyok történetét, angyalok bukását és olykor elmélázva csukta be a könyvet, hogy elgondolkozzék azon, vajjon miképpen viselte volna magát ő abban a helyzetben...

Aztán egy szürke novemberi napon az apja példálózni kezdett előtte és nemsokára bemutatott neki egy fiatal embert, aki később a férje lett. Egyszerű, köznapi ember volt. Nem találta meg benne a regények ideálját, álmainak hőroszát és mivelhogy nem volt anyja, elkeseredett.

A férje udvarias, előzékeny ember volt, de csak ennyi. Az asszonyt bálokba vitte, szép ruhákat csináltatott neki és nem vigyázott rá. És történt, hogy egyszer csak megtalálta a regényei hőst és elbukott ő is, mint a regények asszonyai, akik küszködnek, sirnak, szenvednek, menekülnek a férjükhöz, a gyermekükhöz, az anyjukhoz és végtére is csak elbuknak. Hogyne bukott volna ő el, aki nem menekülhetett a férjéhez, nem csókolhatta meg a gyermekét és nem hajthatta földi szenvedélyektől izzó fejét az anyja kebelére.

Elbukott és oly naiv volt, hogy sohasem gondolkozott az élete során. Mint valami tizenhat esztendőös leány, aki csókolózott a jogászgyerekekkel az imént és minden mélyebb erkölcsi kritika nélkül tér meg este az apjához, úgy tért ő meg a férjéhez, mintha a legtermészetesebb dolog volna, hogy ő szeret valaki mást és szereti a férjét - is. Csak éppen azt az izgatottságot érezte a férjével szemben, amit a kis leány az apja előtt.

És csak nagyon későn, amikor az a másik egy tervvel állott elő, jutott eszébe, hogy mélyebben megfontolja a dolgot, s éppen ezért egy csillagos tavaszi estén kinyitotta az erkélyajtót, a küszöb elé vonszolta puha karosszékét s csöpp lábait egymásra rakva félig lehunyt szemével valami bolondos, forgó, messze csillagba mélyedt és gondolkozni kezdett.

II.

Először rendezni kezdte a képeket, amelyek egymásra tolultak a lelkében. Az első az a kedélyes, téli este volt amikor először hazudott a férjének. Azt mondta, hogy rosszul van, s küldte, hogy menjen egyedül arra a lakodalomra, a hová meg voltak hiva. A jó ember elment és az asszony titokban fogadta a regények hőst. Azon a napon érezte először, hogy nincs

anyja. A második kép már olyan volt, mint a harmadik, s az meg olyan, mint mindvégig valamennyi, csak a legutolsó volt külön.

Ma délután volt. Ott ültek a szobában, az asszony a pamlagon, a hős előtte a földön, maga alá szedve a lábait és az ő puha ölébe nyugtatva a fejét. Beszélt, suttogott édes szavakat és mintha a gondolatával nem tudta volna eléggé meggyőzni önmagát, szinte szónokolt - önmagának. Az asszony hátradőlt a pamlagon, egy-egy szóra megborzongott, aztán ismét édes, meleg zsongás járta át a lelkét, amint a férfi festette előtte a jövő képét. Érzett a beszédéből, hogy nemcsak az asszonyt akarja meggyőzni, megnyerni a tervének, hanem önmagát is. És hogy annál inkább elérje célját, kiválasztotta, élénken megrajzolta azokat a vonásokat, amelyek neki tetszettek, s amelyek kedvező alakba formálták a terv bizonytalan anyagát. És fölhevülve beszélt, majd fölállott és minden lelkét szavaiba lehelve suttogott sablonos dolgokat: - Igen, Magdolna, csalódtunk mind a ketten. Ön a férjében, én a világban. Abban csalódtam, ami körül a világ forog, s amiről azt mondják, hogy mozgatja a napot és minden csillagát a végtelen kozmosznak - a szerelemben. Ön megtalálta az ideálját, az álmai hőségét... ugy-e...?

Az asszony csak mosolyogva szorította meg a kezét.

- No lássa, és én is rátaláltam az első, az igazi nagy szerelmemre, amely ur a lelkemen, s amelynek alá van rendelve minden gondolatom, egész létem...

Aztán ügyes átmenettel, mézes burokban adta be a beteg asszonynak az izgató, vérpezsdítő orvosságot, amelyről előbb kell, hogy leolvadjon az édes, sablonos burok, hogy éreztesse jelenlétét az a mag, amely izgalmat gyújt, lángba borítja a gondolkozó ésszt és megejt a gyöngeséget.

- Lám, egymásra kellett volna találunk régen - szólt - még akkor, amikor az egymáséi lehettünk volna... Én a férje...

Ez volt a burok. Aztán előszedte a cilinderéből a keztyűit, szóltanul felhuzta mind a kettőt, kezét csókolt az asszonynak és bucsuzóul csak ennyit mondott:

- Ki tudja, talán még nincs is későn.

Ez volt a mag. A mag, amely megfészkelte magát az asszony lelkében, hogy mérges csiráit felbocsássa a higgadt agyvelőbe, hogy ott megrontsa a józanságot.

- Mit ért ez alatt...? szólt hirtelen az asszony.

A férfi elmosolyodott és szeretettel kezdte simogatni a cilinderét.

- Hogy mit értek alatta?... Istenem, amikor olyan egyszerű! Válgon el az urától és én...

- És ön?...

- Hát nőül veszem!

Magdolna asszony csak bámult ebbe az uj, kavargó, káprázatos világba, amit a férfi megnyitott előtte. Hozzálépett és megragadta a karját:

- Azt értem, hogy *ön* nőül vesz... de *te*...

És végtelen mélység lakozott abban az egy szóban.

III.

Csak bámult a forgó, pislogó csillagba és gondolkozott. Gondolkozott, úgy a maga gyerekes módja szerint, a neki tetsző motivumokkal érvelve. Elgondolta, hogy mint a hernyó színes pillangóvá válik, hogy a por helyett, amit eddig ismert, megszeresse a virágok édes birodal-

mát, megizlelje a kábitó mézüket, megittasuljon az illatuktól, olyanképpen válnék ő ki a köznapi élet porából, hogy helyet foglaljon abban a csodás, szerelemtől izzó, gyöngédségtől illatos világban, amit az a másik festett előtte.

- Igen - szólt halkán, - mint hernyóból a pillangó... porból a virágkehelybe...

Arra nem gondolt, hogy a két legnagyobb, legöntudatosabb színésze a világnak egy szerelmes asszony és az ő szeretője. Hazudnak a világ előtt és hazudnak egymás előtt. Van egy közös titkuk, amit csak ők ketten tudnak és van egy másik, a nagyobb, a féltettebb, amit csak egyedül tud mindenik, külön-külön. Titkolja, takargatja egyik a másik előtt a prózai tulajdonságait. Néha látta, figyelte, a mint a férfi kerülte a szalonban a prózai állásokat, ülémódokat. Bármilyen fáradt volt, férfiasan tartotta magát, hazudva a testével. Lám, a férje ilyenkor levetette volna a szalonkabátját és kényelmesen dőlt volna hátra a karosszékében.

Lám, a férj megvakarja a kezefejét, ha viszket, míg a szerető az ajkához simítja, vagy titokban a szék karjához dörzsöli.

Hazudik a hangjával, a tekintetével, az egész lelkével, hogy ébren tartsa az illúziót, az ideált, amit az asszony róla alkotott. Hová lesz, hová tűnik mindez, ha egyszer a férje lesz és a birását többé nem a saját lényé szerzi meg neki, hanem a törvény...? Hová lesznek az ideális, de kényelmetlen öltözékek, apró titkai, láthatatlan s mégis öntudatos láncszemei annak a hazugságból kovácsolt láncnak, amely most összetartja őket...?

- Bizony, bizony - gondolta - csak szivarra fog gyújtani, ha kedve tartja...

Aztán kiverte a fejéből ezt a gondolatot. Lent, az utca gázlámpája alatt látta, amint a varró-lány bucsuzik az imádójától. Hosszasan egymásra néztek; a kezeik, mintha nem tudtak volna elválni egymástól s végül, amikor a lány lopva, óvatosan körülnézett, hogy nem figyelik-e őket, hirtelen szenvedélyes csókba tapadtak az ajkaik...

Izgatottan ugrott föl erre a látványra és végigheveredett a pamlagán. Hullámos szőke haja szétfolyott a vállain, nagy fonatékai ott tekergőztek a himzett vánkások között. És éppen rendbe akarta szedni, amikor kopogtattak az ajtaján. A férfi lépett be.

- Nos, Magdolna... határozott?

És szegény gyöngé Magdolna, az ideges asszony, aki előtt ebben a pillanatban, hogy maga előtt látta a szép, férfias alakot, hogy hallotta a csengő, határozott hangját, hogy érezte forró érintését a csókjának, hogy elveszett a haldokló pillantása az ő nagy nyílt szemeiben, aki előtt ebben a pillanatban hitvány párává foszlott minden szépség, minden ellentmondó gondolat - a gyöngé, az ideges Magdolna a szeretője nyaka köré fonta puha karjait, megkereste szomjas ajakával az ő ajkait és egy hosszú, büntől izzó csókba fulladó hangon mormolta:

- Igen... a tiéd leszek...

IV.

Éppen az esküvőjük előtt való napon történt, hogy a férje, a *volt* férje veszedelmesen beteg lett.

Fönn, az új lakásban folyt a mulatság, bucsuztatták a vőlegény legénységét, a menyasszony rövid, pár hónapos leányságát; csengett a pohár, kacagott a zene, és a sok szép asszony a pezsgőtől mámorosan táncra perdült az egyik teremben a mohó férfinépséggel.

- Rosszul bánt vele a férje... mondogatták a tudatlanok.

- Régóta szerették egymást... szóltak a beavatottak.

- A szeretője volt... vélték az asszonyok.

Magdolna nem táncolt. Azt mondta hogy fáj a feje a sok izgalomtól és félrevonult az erkélyes szobába, magára zárta az ajtót és úgy, mint akkor este, az erkély nyitott ajtaja elé ült és bámult ki a haldokló délután hangulatába. A szomszéd szobákból áthallatszott lüktető, finom melódiája a keringőnek, zavaros, bugó hanglármába szűrődött az asszonykacagás, a pohár-csengés, a nagybőgő ritmikus brümmögésével.

Csak nézett ki az utcára és a volt férjére gondolt. El akarta üzni magától a képét annak a csöndes embernek, aki nyugodtan, minden izgatott szó, mozdulat nélkül vezette az oltárhoz, tette feleségévé, s aki éppen oly nyugodtan, izgalom nélkül bocsátotta el magától, valami melankolikus mosolylyal az ajkán, amikor kijelentette, hogy válni akar tőle.

- Legyen - szólt - visszaadom a szabadságát, Magdolna, ha nem szeret...

Üzte, kergette maga elől a képét, hiába. Elébe tolakodott az arca, amint ott nyugszik csöndesen a betegágyon szegény, azzal az ő melankolikus mosolyával az ajkán. Hangosan ismételtette:

- Nem fogok gondolni a férjemre... a volt férjemre. Nem fogok a férjemre gondolni...

És hátrahajtott a zugó fejét, miután végignézett az uszályos, a fehér, a második menyasszonyi ruháján, amely ott omlott végig az ágyon, előkészítve a holnapi esküvőre... Oh, mennyi ábránddal, titkos boldogsággal viselte az elsőt! Mintha az a régen ismert, megvarrott, százszor megpróbált ruha ezer édes titkot rejtett volna a selymes csillámu ráncai között, mintha egyre mondta volna a suhogása:

- Mi lesz...? Mi történik ezután...? Asszony vagy, az leszel ma... holnap...

Ez a második mást beszélt. Mintha azt mondta volna, hogy:

- Óh, tudom, tudod, hogy mi lesz...! Asszony vagy, az vagy, már régen! Hol az az édes, titkos remegés, amely akkor elfogott először, amikor a vőlegényed megölelt? Óh az új vőlegényed már a férjed volt valaha... sokszor... Hol vannak az első csók édes rejtelmek, amikor már százával szaggatta ajkaidról a világot a vőlegényed? Hiszen már vétkeztél is a vőlegényeddel...! Hiszen már ismeri minden perzselő titkát a testednek, a telkednek ez az ember. Mit fogsz érezni, ha egyedül maradtok, hogy szerelmesen zárjon a karjai közé... százegyedszer...!

- Vagy nem fog-e mérhetetlen szégyen elfogni, ha el akarod hitetni önmagaddal, hogy szent ez a bűnös kötelék, amit most, ha más formában is, de folytatasz csupán...

- És nem leszel-e féltékeny arra, aki oly kitűnően kerítette hálába a más feleségét? És nem leszel-e féltékeny ő, aki legjobban tudja, hogy bűnös, csaló asszony voltál és hazudtál a férjednek a lelkeddel?

- És nem tudod-e, hogy már holnap szerte fog foszlani az illuziód, - hiszen nem jár mindig szalonkabátban az az ember és vörösre dagad a szeme, borzas a haja, kuszált a bajusza, ha fölébred reggel az ágyában?

- Hová lesz a hazugságon épült boldogságod, ha megismered a prózai valót...?

Az volt a szerencsétlensége a vőlegénynek, hogy ebben a pillanatban nem lépett be a menyasszonyához, mint akkor, amikor az - határozott...

Magdolna asszony föluggrott ültéből, magára kapta nagy, sötét köpenyét, a fejére illesztette fekete csipkekendőjét, és hátul, az elhagyott szobákon keresztül kiosont az udvarra, az

utára... Onnan még visszánézett és látta, hogy az egyik szoba ablakán már le van eresztve a rózsaszínű függöny...

És amint haladt, sietett az utcán a beteg férje, a volt férje lakása, az ő lakásuk felé, korrekt mondatokba szedte, amit majd mondani fog:

- Én édes, én egyetlen uram, itt vagyok, eljöttem, mert utálom a hazugságot és csak a te becsületes, őszinte szívedet szeretem. Dobj ki, kergess el, ölj meg, de itt vagyok és szerelemmel csókolom az ajkadat; megigazítom a párnádat, így ni...

Mivelhogy bizonyára nem volt, aki megigazítsa szegénykének a feje alatt a párnát...

A CSÓK.

Amikor kiértünk a fasorba, arra a városliget felé, világosodni kezdett az égbolt. Ott az ormóttan fekete lombtömegek fölött valami átható, lilába olvadó kékkel derengett a hajnal. Festő ember pirosat, kéket, rózsaszínt, meg ezer színt látott volna rajta. Ott derengett, mint ahogy mérhetetlen tengerek fenekére világol a nap. Mintha valami óriási, nagyon vastag kék üvegen tört volna át a sugár. A fák, épületállványok konturjai vad feketeséggel meredtek erre a halvány alapra. Távol pedig, ahogy hosszú sorban, hangtalanul állottak egymás mellett a házak, szürkés, halványlila köd pihent az utcán és sejtelmes gőzkörrel tette határozatlanná a messze tornyok, házormok vonalait.

Egyre világosodott és az itt-ott pislogó gázlámpák kezdtek tulságosan sárgán világítani. Aztán jött az ember és hosszú botjával elpiszkálta a lángot.

Szilveszter megállott és megfogta a karomat.

- Hallja... pszt...

És nyakát előre nyújtotta, ujját csöndet intve emelte föl; figyelt valami titokzatos neszre.

- Nem hallja?

- Mit?

- A hajnal himnuszát... hát mit mást? Ott susog a falevelek közt, ott bűg a foszlányos párák ködben... hallja... most csöndesen suttog, hogy ne egyszeribe költse föl a világot. Aztán emelkedik a nap ott lenn... látja, hogy szórja a szikráit végig a világon... moraj kel a levegőben, megremegnek a frissen fakadt falevelek, suhog a pára, zendül a harmónia a bokrok közt, előbb bűg, aztán erősbödik, harsog, üvölt és fölzengi a világokat ébresztő hangjával. És ott jön a király, hogy fényt, nagy világosságot árasztson ehhez a születéshez... hallja...?

Ott állottam csöndesen és bámultam a bokrok közt foszlányokra szakadó párákra, a fölszálló napkorongra.

- Ezt irtam én meg... óh én hallom az egészet... kiveszem a melódiát és megértem a lombok susogásának harmóniáját... nos, most már érti, hogy miképpen született a hajnal himnusza...?

A hajnal himnusza.

Ez volt szegény Szilveszternek a nagy munkája, amit császárok, királyok előtt adott elő, amiért csillogó érdemrendeket aggattak a beteg, szűk mellére. El sem fért rajta valamennyi. Járt városról-városra, világrésről világrészre a zenekarával és mindenütt a hajnal himnuszát játszották, hogy őrzöngött belé a világ és utána szöktek a hiszterikus asszonyok.

- Így született a hajnal himnusza... most már érti, ugy-e?

És boldogan, táguló orrcimpákkal szivta a hajnali levegőt; bámult tovább a napba, a ködbe, a bokrok közé.

Aztán egyszerre fölrezzent.

- Maga nem tudja az én csókhistóriámat?... Majd elmondom. Tudja, ilyenkor szoktam elmondani, mert benne vagyok a hangulatban.

Lassan mentünk előre és Szilveszter beszélni kezdett.

- Mert az asszony mind hiszterikus és bolond. Ha az ember érdekes, meg ilyen, hát vége. Hiszen jól tudja. Azóta nem muzsikálok, ami szintén benne van a históriában.

Egy nagy városban voltunk éppen a zenekarommal. Hogy hol, az mindegy. Muzsikáltunk és óriási volt a hatás. Vittek a társaságokba, uri szalonokba, grófokhoz, bárókhoz, meg hercegekhez is... Az asszonyok elkezdtek... Nem is kényelmes dolog az, ha az ember odaül a társaságba és minden asszony az ő fejét bámulja, mindenki előtt, a férje előtt.

Pedig nem is vagyok könnyen lobbanó ember... És lássa, mégis belebolondultam az egyikbe. Száz városban muzsikáltunk, - leveleket irtak, randevut kértek és mosolyogtam rajtuk. Aztán jött ez az egy és megbolondultam. Nagyon szép volt... a férje is fiatal, erős, szép ember. Olyan gyönyörű pár volt együtt ez a kettő, hogy fájts belé a szívem.

Hozzájuk is jártam és a tiszteletemre mindig nagy társaság volt együtt. Egyszer aztán, ugy a hatodik koncert után azt mondta, hogy ma nagy vacsorát rendez. Hogy jöjjenek el én is, meg aztán ők mind elmennek a koncertre. Együtt megyünk majd hozzájuk és jól fogunk mulatni.

Ott is voltak. Szerencse, hogy a karmester háttal áll a publikumnak, mert kiesett volna a kezemből a pálca. Nagyon ideges voltam és ő nagyon szép volt.

Az urával jött. Az frakkban volt, deli szép fiu... Szépen megfésülködött és oroszosan fölunkorította a bajsát. Karonfogva vezette a feleségét és odaültek az első sorba. Csak éppen azt láttam, amikor fölmentem a hegedük közé, hogy mosolyogva integet felém a fejével. A férje is.

Tudja isten, ha minden édes mosolygása helyett egy pillantást vetett volna rám, de azt aztán titokban, ugy, hogy az ura ne lássa, megörültem volna a boldogságtól...

Aztán ugy volt mint máskor. Örjöngtek, tapsoltak. Az andante maestosót megismételtük, meg ráadásul a scherzót is.

Hogy vége volt, a pódium köré rohant mind, asszony, férfi, hogy az arcomat lássa. Én siettem és magamra vettem a bundámat. Kimentem az utcára és ott már vártak.

- Menjünk kocsin - szóltak néhányan.

- Helyes... hé, fiakker!

Aztán az asszony, az én asszonyom hátra fordult és azt mondta, hogy:

- Nem. Gyalog megyünk. Szép az idő és ennek a bundás urnak jót tesz a friss levegő most... Hiszen nincs messze!

Beleegyeztek. A karomba kapaszkodott és elindultunk. Valami frázissal kellett kezdeni a beszédet:

- Remek volt; már hetedszer hallom és mindig oda vagyok - szólt.

- Hát bizony ez sikerült, hála Istennek - mentegetőztem. Így szoktam.

- Boldog ember maga, és olyan zseniális feje van.

Még beszélt a nagy ünnepeltetésekről, az érdemrendjeimről, amelyeket szerettem volna odahajigálni a pici lábához és én már nem figyeltem rá. Lassan formálódott, érett bennem a gondolat, hogy egyszerre megmondok mindent. És elárulva, hogy eddig egy szavára sem figyeltem, hirtelen, még a teremből magammal hozott, idegességemben magamhoz szorítottam a karját, szinte durván megrántottam és a fülébe susogtam:

- Szeretem.

Aztán vártam, hogy mi történik.

A kékszalagos legyezőjét megforgatta és az ajaka gunyos mosolyba szökött. Egyideig hallgatott, aztán csendesen szólt, ugy, hogy csak én hallottam.

- Maga is?
- Igen.
- Nem hittem volna. Hiszen úgy szeretik az asszonyok.
- Nekem egy se kell.
- Nos, és a művészet, a hírnév, a dicsőség?
- Mind eldobnám, odaadnám egy csókjáért...

Ez csupa banalitás volt, de ezt így szokták. És én mégis átéreztem, igazat mondtam, a lelkemből téptem ki a szavakat.

- Egy csókért? Istenem, hisz az olyan semmi! Az egyik ember odailleszti az ajkát a másik ember ajkához és megvan a csók. Még cuppantani sem kell, mert az parasztos. Semmi...
- És mégis.
- És mégis? kedves Szilveszter, ön bolond... Hát mi az: egy csók?

És folytatta a nyakatekert okoskodását, egyre élesztve bennem a vágyat. Nem tudtam, hogy mi lesz a vége.

- Csupa konvenció az egész! Istenem, hiszen minden csak konvenció a világon... Nézze csak Szilveszter, ha úgy a társaságban valaki csak a kis ujjával is a derekamhoz nyulna, halál lenne ott azon a napon... És a bálban?! Boldog, boldogtalan átöleli az embert. Hiszen Szilveszter, gondolja meg, hogy császárnék, királynék, minden halandó asszonyok elsői, akik az udvari termék előkelő publikuma előtt a pici bokájukból egy centiméternyit sem mernek megmutatni, a tengeri fürdön mindenki szeme láttára sétálnak... és elég szellős jelmezben... Hát kell, hogy okos ember meghódoljon ezeknek az ostobaságoknak?

Csak odavágtam, türelmetlenül, izgatottan:

- Nem.

És ekkor kezdtem érteni, hogy ez a beszéd előzetes védbeszéd volt a mellett a csók mellett.

- Egy csókomért... Szilveszter.

Ön nem tudja, hogy milyen semmi az. Eldobná érte mindenét? Megértem. De vissza is kívánná abban a pillanatban, amikor szétválnának az ajkaink. Ha egyszer már megkapta...

- Könyörüljön meg rajtam!...

- Ugyan.. Nézze csak, ön okos ember és meg fogja érteni, amit mondok. Én olyan asszony vagyok, akiben nincs meg az ideges csira, amelyből az ilyen tilos szerelmek, bűnös viszonyok fejlődni szoktak. Azoknak a tápláló talaja egy sokat szenvedett, érzékeny lélek, amely ha elérzékenyül, olyan mint a viasz és annak a karjai közé kergeti az asszonyt, akit legelőször lát meg a könnyein keresztül. Énnekem egész életemben nem volt bánatom... Jómódban éltünk, a szüleim még most is élnek, az uram szép, jó, okos ember, a gyermekeim egészségesek, semmi hiányt nem szenvedek és mindennél fogva valami kéreg nőtt a lelkemre, jólétből, megelégedésből és a jóllakott ember lustaságából összekeménykedve... Óh Szilveszter, ezért fogom én fel természetrajzilag a csókot s ezért érdeklődöm, de nem érzékenyülök el a regény hősök szomorú sorsát olvasva.

- Borzasztó - szóltam mélyen impresszionálva.

- És éppen ezért, Szilveszter, olyan vagyok, - bocsánat a rossz hasonlatért - mint valami nagystilű courtesane, akit sem szerelemmel, sem pénzzel, sem semmivel ezen a világon meghódítani nem lehet és aki annak adja a szívét akinek akarja...

- Tehát...

- Semmi tehát. Türelem. Egy vágyam azért van. Azaz nem is annyira vágy, mint szeszély. Holnap talán már örültségnek fogom mondani. És ajánlom, hogy kapjon rajta, mert, ha csak egy pillanatig is gondolkozik fölötte, elszáll...

- Nos?

- Nos, hát maga ugy-e, ezrekért muzsikálja a hajnal himnuszát és sok dicsőségért... no vallja be, ártatlan báránka, mit szerénykedik?

- Ezrekért... dicsőségért...

- És Szilveszter, ha maga eljön az ablakom alá akármelyik hajnalon és kopott, feltürt galléru kabátban, rongyos kalappal a fején, a Stradiváriuszán eljátszsa a hajnal himnuszát, mint valami bolondos, szerelmes trubadúr...

- Nos?...

- Megcsókolom.

És éppen ekkor érkezünk meg. Akik előbb jöttek, már zajjal, csörömpölve helyezkedtek el az asztalnál. Karonfogva léptünk be, én levettem a kabátkáját a válláról. Megigazitotta a fűrteit a tükör előtt és leült a főhelyre. Én mellette ültem. Az ajtó pedig kinyílott és a nagy, zajos fecsegés, tányér-, kés-csörömpölés, kacagás zajában igénytelenül, szerényen jelent meg a háttérben a fől szolgáló cseléd...

*

No és már másnap megmondtam a hotelben, hogy éjfélután egy órakor költsenek föl. Föl is keltem és magamra kapkodtam a legkopottabb kabátomat, hónom alá csaptam a Stradiváriuszt, nem törődve azzal, hogy megereszkezik a hur a hajnali párázatban, elrohantam az ő villájuk ablaka alá... Látja, éppen ilyen csodálatos hajnal volt, azért jut most az eszembe az egész. Odaálltam a függönyös ablaka alá. Egy ideig hallgatóztam. Csönd volt.

És magam sem tudom, miért, az ablakra meresztettem a szememet, mintha keresztül akarnék látni a függönyön, egészen arra a XV. Lajos korabeli stilü ágyra, ahol ez az érzéketlen, szépséges asszony alszik álomtalan álmot; érzéketlen, de azért szép, kíváncsú és én úgy éreztem, hogy egyszeribe megőrülök, beütöm az ablakot és bemeredek a tekintetemmel feléje...

És izgatottan, az álmatlan éjszaka után, reményében annak a csóknak, amelynek még a gondolata is remegésbe hozta nyomorék, beteg testemet, a vállamra illesztettem a hegedűmet és ajkamba harapva, lehunytt szemmel belekezdtam a hajnal himnuszába.

És még soha úgy nem játszottam a hajnal himnuszát. A kíséretet a természet szolgáltatta hozzá. És ahogy megkomponáltam a himnuszt a lombusogásból, a falevelek remegésének csak én hallottam neszéből, a diadalmas napkirály hangulatából, úgy kísérte a játékomat mindez. És amikor a végén a nagy király méltóságos ritmusu indulója fölhangzott, a kacér kis villa fölött megjelent a nap és a szemembe szórta a sugarait, mintha mondaná:

- Itt van az arany, az élet, én bolond muzsikusom!

És kimerülten, verejtékkal borítva estem össze, ahogy vége volt. A Stradiváriusz odacsapódott a kavicsra, még most is megvan rajta a karcolás, csak a vonómat szorongattam.

Fölszedtek és három hónapig küzdöttem a halállal. Tudom - akárhogy fog is mosolyogni rajta, - hogy csak azért nem haltam meg, mert arra a csókra vártam. Az asszonyról még csak nem is hallottam. Az ilyen egészséges asszony nem megy a kórházba a trubadurját ápolni, az a hiszterikusok szokása...

Aztán amikor kieresztettek, már tavasz volt. Csupa akácillat volt a kertjük akkor este, amikor odaszöktem, hogy számon kérjem tőle azt a csókot, amiért három hónapig haldoklottam és ami beteg testemben még tartotta a lelket. Valami nagy vacsora volt a kertben. A bokrok közt átpislogott a kerti lámpások lángja és látni lehetett a hosszú asztal körül ülő vidám társaságot. A gyerekek lampionokat aggattak az ágakra.

Nem akartam közibük menni. Az asszony maga ügyelt föl és ki-bejárt a házból a kertbe, meg a kertből a házba ott a bokrok közt, sötét kis uton.

Ott vártam meg.

Egyszerre csak jött; fölfogta a szoknyáját. Pici fehér csipkés kötény volt rajta.

- Jesszus, ki az? Szilveszter?

- Én.

- Bolond. A csókért jött.

Remegtem, alig tudtam állani a lábamon.

- Igen. Azért.

Elmosolyodott és pajkosan megveregette puha tenyerével az arcomat.

- Lesoványodott, Szilveszter...

- A csók?...

- Nono! Megigértem, megkapja. Szépen muzsikált.

Megfogtam a kezét és az ajkamhoz szoritottam; aztán határozatlan mozdulattal, amelyet igazán nem is szándékosan csináltam, át akartam karolni a derekát. Kellemetlen kifejezést öltött az arca.

- No?! Mit gondol maga?...

- Az ígéret...

Most ő fogta meg a kezemet. Erre az érintésre úgy elgyöngültem, hogy le kellett hunynom a szememet. Vitt, vonszolt magával. Egyszerre csak ott álltunk az asztalfőnél, a megvilágított, meglepett arcok előtt.

És beszélni kezdett tréfás komolysággal:

- Hölgyeim és uraim, én Szilveszter urnak megigértem, hogy megcsókolom, ha az ablakom alatt eljátszsa a hajnal himnuszát. Eljátszotta, önök is tudják. Most meg fogja kapni a csókot.

És hirtelen megcsókolt.

Nagy taps, éljenzés, pohárcsörgés zugott fel erre. A férje ott ült és elégedetten mosolygott. Bizonyára már elmondta neki ígéretét. Csak éppen, hogy bele tudtam kapaszkodni egy székek a támlájába. A bokrok előtt bóbiskoló cigánybanda fölriadt a zajra és vidám tusba vágott. Zugott a vidámság, csörrentek a poharak, éljeneztek, kacagtak az emberek és az egyik fiatal ember föllállott és mámoros hangon kezdett a tószájába:

- Hölgyeim és uraim...

A többi már a zajba fult. Mulattak, tulkiabálták egymást, a cigány huzta.

Az én asszonyom pedig beszaladt a házba, hogy ott legyen, amikor a pezsgőt fölbontják...

Láttam, hogy mámoros fővel már elfeledték a csókjelenetet s csak holnap fognak rá majd emlékezni és akkor mosolyognak rajta.

Senki sem vett tudomást róla, hogy elsompolyogtam. Hazamentem.

*

Igy beszélt Szilveszter és hozzátette:

- Még most is sirok bolond fejemmel, igen sokszor, hogy miért nem csókolt meg ott a bokrok közt, amikor egyedül voltam vele... Egyszerűbb lett volna és én meghaltam volna a boldogságtól. De neki izgalmat okozott volna és éppen ezt nem akarta. Az megzavarja az egészséges nyugalmat, ígéretről volt szó és tudta, hogy bolond vagyok, hát megadta... Nagyon egészséges asszony volt...

Ezzel aztán vége volt a Szilveszter elbeszélésének. Fönn az égen a lila és a mélységes ultramarin után a fehérre váló halványkék következett.

- Menjünk haza...

A sarkon egy kocsi állott. Szilveszter fűttyentett neki. Nem jött. Aztán, a mikor hiába fűttyentgetett, elkiáltotta magát rekedten, valami kétségbeesett akcentussal a hangjában:

- Kocsis!...

És ahogy ott álltak hangtalan néma sorban a házak, az egyikből, alól, a kávéházból beleszaladt a ködbe a köpenyeges kocsis, a kocsija felé.

Aztán az egész uton, a kocsiban azt gondoltam, hogy egy betegagyú művészek az a legnagyobb tragédiája, ha egészséges asszonynyal találkozik ebben az életben.

ÁDÁM, A HIVATALNOK.

Akik minden reggel látjátok Ádámot, amint végigbandukol az utcán kopott ruhájában, a hóna alatt némely iráscsomókkal, keserves munkájával annak az ő néhány, pihenésre szánt órájának, ne higgyétek, hogy öröktől fogva szürke volt és örökké szürke leszen az ő élete. Volt abban már egy rózsaszínű nap is, az Ádám nagy napja. Ő maga sem tudja, hogy csöppent belé és azt meg talán senki se tudja a világon, hogy miképpen bontakozott ki belőle. Rózsaszínű nap volt, vidám nap. Istenem, szegény Ádámnak káprázik még most is az esze tőle, ha rágondol.

És úgy történt a dolog, hogy a főnök ur, ott az adóhivatalban, ahol rubrikákat töltenek ki már a világ teremtése óta, valami aranyos rendjelet kapott. Ki is volt írva a hivatalos lapban és az egyik kolléga azonnal bankettre gondolt. Körül is járt a hivatalban a tervével. Ádám nem tudta, hogy miről van szó és ott görnyedt az írása fölött, félszemmel a mulatós kolléga mozdulatait kísérve.

Az asztaltól-asztalhoz ment és mindenkinek a fülébe sugott valamit. Ádám csak azt látta, hogy egyik is, másik is az asztalra üt, vagy a mulatós kolléga vállára. És olyanokat hallott hogy:

- Pompás eszme!
- Kitűnő gondolat!
- Zseniális!

És még sok más szuperlatívuszt, ami igen izgatta Ádámot. Hogyan? Hát a mulatós kolléga őt kihagyja? Ő hozzá nem jön sugdosni?

Aztán úgy gondolkozott, hogy a jó hivatalnoknak mindegy, ha ágyuznak is körülötte, és tovább írt. És egyszerre olyasformán hallotta, hogy a mulatós az ő asztala felé jön. A szíve dobogni kezdett, érezte, amint a vér a nyakába, az arcába tolul és nem mert felnézni. Aztán a vállára ütött a mulatós. Suttogva szólt hozzá:

- Ugy-e, maga is velünk tart. Ádám?
- Igen, én is. Nem, nem tartok. Mi az, miről van szó?

Azt se tudta, hogy mit beszél.

- De Istenem, Ádám, mit izgatja magát olyan nagyon... Nézzék csak! Hát beszéljünk nyugodtan. A főnök urról van szó.

- A főnök urról!...

- Igen. Tudja, hogy érdemrendet kapott, ugy-e?

- Tudom.

- No hát, úgy gondoltuk, én is, meg a többiek is, hogy illendő volna egy kis bankettet rendezni; jól esnék a főnök urnak.

- A főnök urnak?...

- Annak. Elmennénk együtt vacsorázni, aztán valami kávéházba feketére, aztán haza. Az asszonyokat is elhívjuk.

- Az asszonyokat is?

- Mi az? Talán ellenére van? Hát jól van, nem hívjuk el az asszonyokat! Ádám, furcsa ember maga...

Szegény Ádám a zsebkendője után kapkodott. Izzadt és összefolyt előtte a betű az íráson. Zugott, kalapált valami a fejében erre a nagy csábításra. Csupa új, káprázatos dolog; bankett, kávéház, asszonyok... Istenem, asszonyok!...

- Nos, hát jön, vagy marad?...

Ádám olyasformát hebegett, hogy majd később megmondja. Gondolkodási időt kér.

- Jól van - szólt a kolléga - gondolkozzék, de annyit mondhatok, hogy megbánja, ha nem jön el... Sok szép asszony lesz ott, aztán a főnök ur is jó néven venné...

Igen. A főnök ur. És éppen ez a pont volt az, amely legjobban csábította Ádámot. Mert különben nem volt a dologhoz nagy kedve. Ő csak délben ment el a vendéglőbe, ahol megvolt a kis sarokasztala mindig. Még azt sem kérdezte a pincér, hogy bort parancsol-e, vagy sört, kérem-alássan. Csak hozta a három deci fehéret, meg a szódát hozzá. És olyan szépen megköszönte a három krajcárt.

Kávéház? Sohasem volt kávéházban. Hisz oda csak dologtalan emberek, meg lumpok járnak. Ő csak mellette járt el és lopva nézegette a tükörablakokat, amelyek mögött ujságot olvastak, kávékat ittak az emberek.

Asszonyok? Hát tudja Isten, szép dolog az... Arra, az üllői-uton is jár mindig egy szép asszony, minden délben találkozik vele... És olyan jó szaga van a ruhájának, ha elsuhog mellette, a kicsi karja kiduzzad a ruhából és olyan ábránrándosan néz... a lába meg akkora mint valami... szóval igen kicsike.

Szép dolog az.

Aztán baj az, ha az ember egyszer életében kirug a hámból? Ugyan ugyan... Hát kinek tartozik ő felelősséggel? Senkinek. Ki kérheti tőle számon, hogy hol volt az éjszaka? A házmesternek meg a szobaasszonynak meg fogja mondani, hogy uri bankettre megy, csupa finom ember közé, jó társaság...

Micsoda?

Semmit sem fog mondani! Nagyszerű! Kinek mi köze hozzá, ha elmarad. A férfi legyen ura akaratának. Meg aztán a főnök ur is ott lesz. Asszonyok is lesznek.

Belecsapta a tollat a kalamárisba és a mulatók felé kiáltott:

- Kovács ur, kérem!

- Tessék?

- Elmegyek a bankettre!

És hirtelen lebujt a fejével az írásai közé, mert nem kell azt a kollégáknak látni, ha az ember elpirul...

*

Otthon először is tiszta gallért kért a háziasszonyától, aki öreg volt és aki megjegyezte, hogy még csak szombat van.

- Bánom is én, akármi van, csak adjon gallért. Az ilyen uri társaságba nem mehet az ember piszkos gallérban. Aztán asszonyok is lesznek.

És még meg is krétázta, mert nem volt elég tiszta. Az a mosónő mindig kifordítja, hogy kívül van rajta az írás.

Valahogy fölkászolódt, miután még be is tintázta kissé a fekete kabátját, ott, ahol kopottas zöld volt. Aztán nekiindult a bankettnek.

- Természetes - gondolkozott az uton - hogy nem fogok odaülni ahol az asszonyok vannak. Mert nem jó az, ha olyan nagyon szagos a ruhájuk. Ott valahol a főnök ur körül szorítok magamnak helyet és messziről nézem az asszonyokat. Bort nem iszom... majd csak nézem, hogy hogyan csip be a többi, mert ez igen mulatságos. Majd én hazakisérgetem őket. Igen. A kávéházban mindjárt feketekávét fogok inni, hogy ne álmosodjam el és elhozzam a nagy francia ujságot. Istenem, istenem, talán már el is felejtettem azt a kis franciát... Tényleg egy mondatot se tudnék konstruálni...

És szépen érkezett a vendéglőbe, amelynek a kerthelyiségében már nagy patkóban fehérlett az asztal. A sarokban magányosan szomorkodott ő rendes kis asztala. Mintha szemrehányásokkal illette volna:

- Ejnye Ádám, hát hűtlen lettél? Szép, öreg, szép... lumpolsz...

Csak belékeveredett a zajongó nagy társaságba, ahol tényleg voltak asszonyok is. De az már igazán nem volt szép, hogy némelyik kolléga nem vett fekete ruhát. Aztán elszorult a szíve, hogy látta azt a sok embert, aki között szegény maga úgy elveszett. Otthon, a tükre előtt, amikor kiegyenesedett, olyan volt, mint egy miniszter, a fekete kabátjában, a fényes fehér gallérjában. Itt, a sok cifra dáma, fecsegő ur között elenyészett, szinte nevetséges volt az ő eleganciája.

Aztán leültek mind, és Ádámot megfogta a mulatós:

- Ide, Ádámka, a szépasszony mellé. Csak üljön le. Vár Ádám - Müllerné nagyságos asszony...

- Van szerencsém.

És már hozták is a bort, meg az ennivalót.

- Igyék, Ádámka!...

- A szép asszonyok egészségére!

És a szép asszony mélyen belenézett az Ádám szemébe a koccintásnál. Ő csak azt figyelte, hogy a máséba is belenéz-e és majdnem sirt, amikor látta, hogy tényleg belenéz.

Ott ült mellette csendesen, szerényen iszogatva a poharából, csak néha-néha loppal tekintgetett feléje. És ugyan miért kacérkodik az az asszony mással is? Mit bántja őt azzal, hogy másnak is a szemébe néz, hisz oly jól esett az ő szürke, csendes lelkének, hogy simogatva, édesen végigszaladt rajta az a meleg asszonyi pillantás.

- Ilyen érzés lehet az - gondolta - ha megcsókolják az embert. Mert ennél jobb érzés nincs is a világon...

Aztán csendes, elégedett mosolyra huzódott az ajaka:

- Hát még ha felesége van az embernek... az mindig így néz rá...

Nagyon naiv fiú volt Ádám, pedig már ősz szálak is csillogtak a hajában.

A cigány cincogni kezdett, majd hogy valaki tárgyalt a primással, belevágott egy szomorú nótába. A prim vitte a szót, a többi, cimbalom, brácsa, bőgő utána zudult a vontatott szomorúságával.

És csodálatos hangulat szállott Ádám lelkére. Ime, egy pillanat alatt belekerült abba az illatos, kavargó, káprázatos színekkel ékes világba, amelyről eddig még csak nem is álmodott.

Valami végtelen szomorúság ülepedett a lelke mélyére, és ő nem tudta, hogy azt a szomorúságot mi okozza.

Csak élvezte azt az érzést és nézte a szép asszony gyűrűs pici kezét, amely ott nyugodott az asztalon. Mennyi pici vonás, ránc van ezeken a hussá vált rózsaszirmokon... Itt kicsi, rózsaszín gömbölyödés, harmonikus vonalka, ott fehér simaság, üdeség... Gödör is van rajta, apró, hullámos vonalu, mintha valami virágnak a titkos, szíromvédte kelyhe lenne, amelyben az illat születik.

Oh, ha abba a kicsi gödörbe illeszthette volna a sóvár ajakát, a mely még nem érzett édesebb mézet a méhcsinálta méznél; ha megsimogathatta volna, az arcához szoríthatta volna azt a hullámvonalas, dombos kis kézfejet, ő, aki a bársony puhaságát is csak ünnepen élvezte. Biztos volt felőle mámoros fejével, hogy ott menten megszakad a szíve, ha az a szépséges királynő csókra nyújtja a kezét...

Istenem, hát az a néhány pohár bor okozta volna, hogy az alatt a rövidke pár perc alatt olyan szerelmes lett, mint valami huszesztendő diákgyerek?

Aztán hirtelen elkapta a pillantását a kicsi kézről és a pohár felé nézett. Mert még gyanakodnának, ha látnák, hogy azt bámulja...

Hát titka is volt már, édes, fájó titka az Ádám szürke lelkének. Ijedten nézett körül, hogy nem figyeli-e valaki, és örült, amikor látta, hogy senki se vet rá ügyet. Mindenki mulat, lármázik, még annak az édes, kacér asszonynak a férje is, ott a tulsó végen. Hogy oly sokáig el tud maradni a felesége nélkül...

Mintha megbillent volna egész életének az egyensúlya, úgy érezte. Hát itt marad reggelig, mulat, tönkreteszi magát, hisz ugyse látja többet az ő szép asszonyát, soha többet! És nem bánja, ha elaluszsa az időt, nem megy többé hivatalba, elzúllik, és csapszékekben fogják öszszeszedni minden este: Mert összeroppant, megdőlt az egész világ, amiért férje van az ő szép asszonyának.

És elhatározta, hogy örüljön meg, haljon belé, de megcsókolja azt az asszonyt. Föláll, átöleli és megcsókolja. Aztán verjék agyon, dobják ki, nem bánja.

Majd csöndesebb lett a lelke. Ravaszul lehajolt az asztal alá, mintha leejtett volna valamit és lenn, ahol idegesen, a cigány nótájának a taktusára mozgatta aprócipős lábacsáját az asszony, finoman, úgy, hogy még ő is alig érezte, megcsókolta a térdén a suhogós selyemszoknyáját. Talán nem is ért hozzá az ajaka, de neki elég volt a tudat, hogy megcsókolta...

Aztán fölkelt és szó nélkül, köszönés nélkül ment hazafelé. Csak kiment a kertből az utcára, senkise kérdezte, hová megy. És ment a sötét éjszakában, a házak tövében, majd hogy nem surolta a falat tintás, kitisztogatott kabátjával. Mit bánta, ha meszes is lesz, hiszen csak azért volt érdemes élni, hogy azt az asszonyt lássa az ember. De tovább már nem bírta.

Ment, sietve ment hazafelé és a mint a széles, lámpavilágos, kávéházas utcából az ő kis utcájába fordult, ahol a sötétségben messze pislogott a lámpa, Ádám előbb szepegett, majd rángatózni kezdett az ajka széle, aztán kitört belőle a sirás keservesen, nagy, sűrű könnyekkel, amelyek végigsiklottak az arca barázdáin, a szürke bajuszán és lehullongtak a gondosan kitisztogatott fekete kabátjára.

És nagyon sirt Ádám, az adóhivatalnok, akár csak valami bolondos szerelmes huszéves diák...

A BÜN.

Lenn, éppen az ablakunk alatt valaki becsapta a vasrácsos kertajtót. Az asszony volt, a házigazdánk kis felesége. Becsapta maga után az ajtót és megállott előtte a napsugaras utcán. Begombolta a csöpp fehér keztyűjét, billegette az ujjait, megforgatta néhányszor a kezét, hogy elég formás-e benne, aztán kifeszítette a napernyőjét, balkezeivel fölkapta a világoskék ruháját és megindult előre, be a város felé, a templomba, és vissza se nézett ránk, akik az ablaknál állottunk. Pedig jól tudta, hogy mindannyian szerelmesek vagyunk belé.

A vasárnap délelőtt csöndes, unalmas hangulata szállott a mi napsugaras kis utcánkra. A kékruhás kis asszony után messze porzott az utca és mi néztünk utána mind, semmire másra nem gondoltunk abban a percben. Még ott csillogott az utcavégen a fehér selyemernyője a napon, aztán eltűnt.

És üres lett az utca, csöndes. Kocsi se járt rajta és fölhallatszott a kertből a méhek zsongása. Az ablakpárkányon fényes zöld legyek sütkéreztek lustán, mintha ők is unatkoztak volna. És megjöttek a másik utcából a halászhok, kattogó facipőben, fura járással, amin meglátszott, hogy szétterpesztett lábbal szoktak állani a csónakban. Lányok is jöttek nagykendőkkel, kék ruhában, piros ruhában és ki volt cifrázva a hajuk, mintha egész héten azt kengették, csavargatták, simitgatták volna.

Olyan furcsa figurák voltak a halászhok a napsugaras utcában.

És visszaültünk a helyeinkre mind az öten, kosztos fiuk, akik ott laktunk a tanár ur házában, és igen nagyon hallgattunk, mi kosztos fiuk.

Aztán az egyik, aki szőke volt, végigsimitotta a homlokát és így szólt:

- Most a tanár ur sincs itthon, ő meg templomba ment...

Eddig mondta és senki sem volt kíváncsi a folytatására. Mindenki a fehér napernyőre, meg a világoskék fodros kis szoknyára gondolt. Azért mégis folytatta:

- Senki sincs itthon és én gondoltam már, hogy meg lehetne nézni...

- Mit?

- Hát az ágyat.

- Kinek az ágyát?

Megint az izzadó homlokát simogatta, aztán nehezen kinyögte:

- Az övét.

Csönd volt. És tovább beszélt a szőke:

- Én megyek is. Kibontom az ágyat és megnézem. Hamar, míg vissza nem jönnek. Mert én meghalok...

És fölkel, megindult az ajtó felé. Mi, szegény fiuk, akik olyan nagyon szerelmesek voltunk bolond tizenhét éves fejünkkel, egyszerre fölkelünk és mentünk utána. Egy szó se hangzott, csak mentünk hallgatag.

Le a lépcsőn, osonva, görnyedve, minden roppanásnál halálra ijedve. A szőke remegő hangon beszélt:

- Nem kell félni. Még most a rendes uton megyünk. Hátha a szalonba akarnánk menni, nem erre mennénk?

Azért mégis féltünk és csendesen léptünk a szalonba. Az is az ő parfümjével, az ő nevének a kezdőbetűivel és az ő arcképeivel volt tele. A szőke borzasztó izgatott lehetett, mert zongorázni kezdett.

- Csak menjetek be - suttogta - én vigyázok. Ha abbahagyom a zongorázást, baj van.

És vakon tolongtunk előre a hálósoba ajtaja felé. Az egyik, aki piktor volt, azt mondta, hogy ő csak viccből jön velünk. Semmi köze az asszonyhoz, látott ő már hálósobát.

Borzasztó nagyot pattant az ajtó, amikor kinyitottuk. Végigszaladt rajtam az ijedtség és éreztem azt az érzést, ami máskor, esténként elfogott, a mikor az asszony aludni ment. Akkor éppen így pattant az ajtó.

Oh, csak egyszerű két vaságy volt és ott lógott fölöttük a feszület a falon.

Egyszerre elhallgatott a zongora és a szőke megjelent a küszöbön.

- Nincs baj, de én is látni akarom...

És nem gondoltunk már arra, hogy rajtakaphatnak, mert megittasultunk ettől az izgalmas gyönyörtől, itt a párnás szobában. A szőke odament az ágyhoz és levette róla a takarót. Fölül két paplan volt, azt is le kellett emelni, csak alatta voltak a vánkosok.

Egymáshoz szorulva, kimeredt szemmel, visszafojtott lélekzettel néztük a párnákat. A szőke tovább kutatott. Aztán egyszerre lekapta a fejét az egyik vánkosra és azt mondta, hogy ez a tanár uré, mert ennek dohányszaga van. A másik illatos az asszony hajától és az az övé. Az ott a rózsaszínű szalaggal. És beleásta a fejét a szalagosba és szitta-szitta az illatát.

- Hát ez?

Főlkapta a fejét és odanézett. Gondosan összehajtogatott pici ing volt. Finom a fogása, mint a selyemé, vagy a bársonyé, még annál is finomabb. És mind fogtuk, az arcunkhoz simogattuk az ingecsét. Akkor a nagy csendben, hogy mindenki hallotta a saját szíve dobogását, megszólalt akadozva köztünk a legkisebb:

- Én... én azt hiszem, hogy ez bűn...

Nagyon az arcába néztünk és megfontoltuk, amit mondott. A szőke elpirult és hirtelen visszarakosgatta az inget, a párnát, a paplant. A takarót én tettem a helyére.

Mély megvetést éreztünk a szőke iránt, de éreztük, hogy ámbátor csunyaságot tett, amikor ide csábított, igen jól tett.

Kilopóztunk mind a szalonba, a szőke leghátul. Az ajtó roppant és megint ő pirult el. Aztán elővette a zsebkezdőjét, letörölte az arcáról a veritéket és a zongorához ült. Pár nagy, erős akkordot játszott, aztán abbahagyta.

- A helyére tettél mindent? - kérdezték.

- Igen, - felelt és becsukta a zongorát. Kiment a kertajtó felé, az utcára. Utána mentünk. A nagy forróságban aludt künn az élet. És az előszobán már hangos léptekkel jöttünk ki. A legkisebb künn az utcán elnézett a város felé, ahonnan a déli harangkongás szállott felénk a nagy csöndességben és szólt:

- Nem volt szép tőlünk... bűn volt.

Mind éreztük, hogy igaza van és mind örültünk, hogy vétkeztünk. A szőke az egyik pici lábnyomot mutogatta:

- Az övé...

És mintha csókolta volna a szemével, úgy nézett rá. Aztán meglökték az oldalát:

- Jönnék.

Mintha valami lopott dolgot, titkot akart volna elrejteni, hirtelen ráállott a csöpp lábnyomra a nagy cipőjével és szétnézett:

- Kik jönnek?

És már akkor lassan, csöndesen, a napon szikrázó forró utcán megjelent a tanár ur, a karján a feleségével. A kicsi asszonynyal. Jöttek, lassan jöttek és a tanár ur levette kopasz fejéről a kalapját, melege volt.

Csak a szőke tudott mosolyogni. És sorfalat állottunk a vasrács előtt.

A PIERRE MADARA.

I.

Amikor már Páris felé közeledett a vonat, az a kartonruhás tanítónő, aki velem együtt szállott még Dijonban a harmadik osztályu kocsiba, képéből kikelve jött át az én kupémba.

- Borzasztó ott a katonák közt... a Pierre már az ölembe ült...

És igazgatta még egy ideig a ruháját, aztán elővette a sárgafődelű könyvét és olvasni kezdett belőle. De már alkonyodott és különben is szomorú idő volt künn a mezőkön. Hullott a csendes, őszi permeteg és köd ült a pirostetejű kis francia házakon; a mezőkön, a ligetek fái közt foszlányosan lengett. Hullámvonalas, szelid emelkedésű dombok olvadtak szürkés kékbe az esőfátyol mögött.

Kop... kop...

A rozoga vagonba becsöpögött az eső.

II.

Pierre valami furcsa nevű kis falunál szállott föl a vonatra. Kicsi katona volt, igen fiatal, bajusztalan szőke fiú, olyan pirosnadrágos kicsi katona, akinek könnyezni szokott a szeme, ha az édesanyjáról beszélnek neki.

Amikor délután ott megállott a fáradt, tüsszögő mozdony azon a kis állomáson és tompa csörrenéssel lódultak egymásnak a vagonok, nagy csend volt. Az én szakaszomban egy öreg bácsi aludt, annak a horkolása hallatszott csupán. Künn a kavicsos térségen locsogott az eső, és az állomásfőnök az eresztől bámulta a világot.

Aztán hirtelen ropogni kezdett a kavics, és a kocsisor előtt megjelent Pierre. Piros nadrágban, szürke köpönyegben, piros sapkával. Sietett, sietett, alig ért a nyomába az az öreg, fakóruhás parasztasszony a tarka esernyővel. Aztán a kalauz kinyitotta a szomszéd kupé ajtaját, ahová át lehet látni, és Pierre fölkapaszkodott a kocsiba, mert már ültek ott katonák, négyen, vagy többen is, akik éppugy a szabadságukról utaztak a párisi kaszárnya felé, mint a bajusztalan, szőke Pierre. Aztán becsapták az ajtót és a Pierre mamája, a fakóruhás, öreg parasztasszony sikoltozni kezdett:

- A madarat, Pierre, a madarat...

Pierre kihajolt az ablakon és átvette a madarat. Kalitkában volt szegény és piros kendővel volt átkötve. Letette az ülésre. Az öreg parasztasszony egy skatulyát nyújtott föl.

- Az eleség... el ne feledj neki adni fiam, mert megdöglik... Susannet tisztelem, csókolom... mondd, hogy egy félesztendeig kuporgattam a krajcárokat, amíg megvehettem neki a kanárit... a kalitkába nádpálcácskákat tegyen, abban benne marad a bogár... vigyázz rá, fiam, hogy örüljön neki a szegény beteg Susanne... azt is megmondhatod, hogy irhatna már a szegény öreg anyjának, írja meg, jó helye van-e, sok-e a dolog... nem felejtetted el, Pierre?

Pierre csak bámult ki a perronra, az anyjára, a tarka esernyőre, a fák mögé, ahol a pirostetejű kis házak rejtőztek.

A kalauz előjött, irásokat rakosgatott a zsebébe.

- No menj, fiam... a madárra vigyázz, fázik a lelkem...

És már lassan, egyenletesen ment is előre a vonat. Az öreg asszony mellette tipegett egy ideig.

- Au revoir, Pierre! A madár...

- Au revoir, maman!

És fölhúzták az ablakot, mert becsapdosott az eső. Még láttuk egy ideig az öreg asszony tarka esernyőjét a földeken, az eső ködében, aztán eltűnt. A mozdony vágatott, csattogva, sisteregve, bele az esőbe, Páris felé...

Pierre a sarokba ült, a zuáv katona mellé, aki rossz dohányt szitt, aminek köhögésre ingerel a füstje. Az ölébe vette a kalitkát, fölhajtotta róla a kendőt és belenézett. A kis madár ott didergett, gubbasztott a sarokban.

Aztán megint letakarta és kibámult az esőbe.

Kop... kop... csak csöpögött a víz a tetőről.

III.

A zuáv azt mondta Pierrenek, hogy itt a dohány, gyujtson rá.

- Nem szoktam - felelt Pierre - aztán a madárnak se jó... az édesanyám olyan sokáig gyűjtötte a pénzt, amíg megvette... nézze...

Megint fölhajtotta a kendőt és a zuáv is belebámult a kalitkába.

- Szép madár - szólt.

Egy ideig csönd volt, a többi katona bóbiskolt és a zuáv azt mondta Pierrenek, hogy Franciaország egészségére huzzon egyet a pálinkás üvegből.

- Nem szoktam - felelt Pierre.

Erre aztán az egyik katona nagyon nevetett a sarokban és miközben pipára gyujtott, megjegyezte, hogy mért nem maradt akkor a szürke öreganyja mellett, ha olyan rongy katona, hogy még csak nem is iszik.

A zuáv mosolygott és még egyszer Pierre elé tartotta az üveget.

- No erre az ijedtségre inni kell - biztatta.

Pierre letette a kalitkát és ivott. De nagyon mulatságos arcot vágott utána és mosolyogtunk mind rajta.

Aztán vidám lett és hogy a többiek elkezdtek énekelni egy igen együgyű nótát a katonai egyenruháról, ő is velük dudolt. A zuáv a pipájával a kalitkán verte hozzá a taktust. Már akkor nagy volt a füst és dulakodott két katona. Csak tréfából vagdosták egymást a padhoz, úgy, hogy a dijoni kisasszony halálra ijedt a tulsó sarokban.

IV.

És hogy száguldott a vonat a mezőkön, a dombok alatt, igen zajongtak a katonák a füstben. A butykos kézről kézre járt, és Pierre szólót énekelt a katonai egyenruháról. Aztán az egyik kinyitotta az ablakot, hogy jobb levegő legyen.

- Éljen a haza! - ordították és énekeltek torkuk szakadtából.

A zuáv levette a piros kendőt a kalitkáról és bekötötte vele a fejét.

Megint nevettek.

És Pierre jól érezte magát. Ő volt a mulatság központja, ő mulattatta az egész társaságot. Lázba jött és egyre produkálta magát. Torzképeket vágott, füttyölt, és utánózta a kutyaugatást. Nagy sikere volt és egészen belepirult a dicsőségbe.

Egyszerre csönd lett. Van olyan pillanat, amikor ok nélkül elhallgat mindenki. És ebben a csöndben az egyik piros nadrágos, aki félig feküdt a padon és onnan élvezte a mulatságot, így szólt:

- Kiereszteni a madarat.

Pierre rögtön fölkapta a kalitkát. Az ablakhoz ment vele és támolygott a pálinkától. A szeme keresztbe állott. Részeg volt és az együgyű nótát dadogta. Az ablaknál meghökkent. Aztán újra mosolyba szökött az ajaka, kinyitotta a kalitka ajtaját és a fázós kis madár kiröpült az esőbe.

Orditoztak, ujjongtak.

És Pierre meglóbálta a kalitkát és azt is kidobta.

- Menj bele... majd ha fázol...

Aztán leült a helyére, a sarokba, és hallgatott. A többiek még nevetgéltek. Künn sötétedett és már a lámpák is égtek az őrházak előtt. A zuáv aludt. És a többi kezdte összekeresgélni a cókémóját.

- Még egy félóra - sóhajtott az egyik és ásitott.

A másik nyujtozkodott és a falvak neveit találgatta.

Fáradtak, összetörtek voltunk és kábultan bámultunk a semmiségbe, valami csömörrel a sok nevetés után. Minden csontját érzi az ember ilyenkor, a hosszú utazás után.

Senki se gondolt már Pierrere meg a madarára.

És aztán akkor ott a nagy csöndben, hogy a vonat is annyit zakatolt már, hogy rá se hederített, nem is hallotta már az ember, szepegés, siró szepegés hallatszott.

Pierre sirt.

AZ APÁCA.

Szilveszterrel megint fogadtunk, mert Szilveszternek mindig furcsa ideái vannak. Ő az asszonylelkek örök kutatója, akinek kutatásközben megdobb a szíve egy-egy asszonyért, s aki a végén, amikor lajstromba akarja szedni az analizált lelkeket, mindig sirva fakad, mert az egyikről is, másikról is édes emlék marad a szívében, amelynek a jóleső melankóliáját olyankor élvezni szokta.

Éppen az apácáról folyt a szóbeszéd a doktoréknál. Maga a kis doktornő, aranyos szőke, kövérkés asszony, legjobban belemelegedett a témába. Aztán egyszerre nyolc órákor megfogta a bodorfejű, szőszke kis fiának a kezét és körülvezette a kertben:

- Köszönj szépen.. előbb a néniknek!

A kis fiut össze vissza csókolta a társaság, aztán aludni vitte a kis mamája. Néhány perc múlva visszatért, miután óvatosan, csöndesen telte be a verandaajtót.

- Már alszik szegény... Annyit futkározott egész nap...

És olyan boldogan mosolygott, hogy összeszorult a szívének, nekünk, agglegényeknek, a kutató Szilvesztert sem véve ki, aki pedig nem volt nagy barátja a családi jeleneteknek.

A szép doktorné azzal a helyére ült, fölkaparta a cukrot a limonádéjában és így szólt:

- Igaz! Hol is hagytuk el? Az apácák...

- Igen, az apácák - szólt hirtelen Szilveszter, aki örült hogy folytathatja a vitát - igen, az apácáknál hagytuk el. Az én véleményem az...

- Nos, mi a véleménye? - kérdezték az asszonyok.

- Az én véleményem az, hogy ideális fölfogás szerint az apácáknak nem kell éppen a kolostorban élniük. Lehetne valaki apáca itt künn az életben is. Ha megvan benne az a rajongás, az a mélyenfekvő, külső jeleket nem kereső szent érzés, ami ugyis kell, ha az ember a kolostorba megy, itt künn is lehet apáca. De nem így van. Csak a végzetlen nagy gyengeségükről tesznek tanuságot a nők, ha bezárják magukat a cellába, mert félnek, hogy elcsábítja őket a fényes világ zaja; nem bocsátanak férfiembert maguk közé, mert félnek, hogy szerelmet lop a szívébe. Igenis, tisztelt doktorné asszony, hiába mosolyog, igen nagyon gyöngék az asszonyok. Arról nem is beszélek, hogy természetellenes, erőszakos dolog megfosztani egy nőt az anyaságtól és a világot egy anyától...

- Régi dal... zugták az asszonyok.

- Éppen azért nem is szólok róla - mondta Szilveszter - csak arról beszélek, hogy minden kolostor valóságos szimbolikus szobra, emlékköve a nők örök nagy gyengeségének. Olyan ez kérem, mintha én levágnám a két kezemet, hogy ne lophassak...

Erre aztán már fölzugtak az asszonyok.

- Hohó! Ejnye!

A doktornő finom szopránja belecsendült az általános ellentmondásba.

- Nincs igaza Szilveszternek! Nincs igaza és én be fogom bizonyítani, hogy nincs igaza.

- Halljuk!

- Egy történettel fogom bebizonyítani, egy igaz történettel...

Közelebb huzzák hozzá a székeiket. Szilveszter is megadta magát, s minthogy róla volt szó, szorosán odaült a szép doktornő mellé, hogy egy szót se veszítsen el abból, amit mondani fog.

És ahogy suhogott a nagy fák közt az esti szellő, rózsailatot lopva közibünk, hogy elbujt a hold valami nagy, ezüstrojtos szürke felhő mögé, a hangulatos sötétségben mesemondó komolysággal kezdett beszélni a doktorné:

- Idestova öt éve, hogy megtörtént, Bizarrré történet, és lesznek benne részletek, amelyeket el fogok hallgatni...

- Az nem járja - szólt Szilveszter.

- Ha nem tetszik, sajnálom, de úgy lesz. Mint mondom, idestova már öt esztendeje, hogy megtörtént. Volt egy apáca a kórházban, akiről igen sokan mondták, hogy nagyon szép. Két beteg szerelmes is volt bele. Az egyik pláne annyira ment, hogy az egész morfiót ki akarta inni miatta. De az apáca bele avatkozott. Pedig igazi, rajongó apáca volt, igaz menyasszonya a Jézus Krisztusnak. Elvette tőle a morfiót és megsimogatta a homlokát. Ez az apáca lesz az, akivel meg fogom cáfolni a maga elméletét, Szilveszter.

Nos kérem, hogy, hogy nem, ez az apáca, aki olyan rajongó volt, beleszeretett a kórház egyik fiatal doktorába. Biz olyan mindennapi eset, amit már az újságba se írhatnak ki. És a lelke mélyén viselte volna a halála pillanatáig ezt a nagy, első nagy szerelmet, ezt a titkok-titkát, ezt az édes-bus, reménytelen érzést, ha... ha a fiatal doktor viszont öbelé nem szeretett volna... Mert, amint mondtam, azt állították az apácáról, hogy nagyon szép volt.

És itt kezdődik az, amit már az újságba is kiírnának. Nagyon szerették egymást, de nem szóltak egymásnak. Az apáca kötelességtudásból, a férfi a szent lány iránt való tiszteletből. Csak néha, amikor dolguk volt együtt, érezték, hogy nagyon, de nagyon szeretik egymást.

- Itt az orvosság - szólt a doktor - vigye el kedves testvér az ötös terembe.

- Igenis doktor ur - szólt a testvér és sirni szeretett volna mind a kettő. Olyan szomorú dolog volt ez! Az apáca azonban nem volt közönséges lelkű lány. Urilány volt. Voltak bizzarr ideái. Elhatározta, hogy kilép a rendből, a felesége lesz a doktornak és - mégis apáca marad. Látja Szilveszter? Hallja? Apáca marad az életben is, anélkül, hogy levágná a kezét.

És meg is tette. Kilépett a rendből és még az esküvője napján nagy, szent fogadalmat tett, hogy tiszta marad. De szeretni fogja a férjét, a gondozója, az ápolója, a szerelmes testvére lesz. És a férfi is ritkalelkű ember volt. Beleegyezett. Az esküvő után elutaztak, de azt senki se tudta, hogy az első állomáson leszállt az apáca-menyasszony és éppen az ellenkező irányban elutazott az anyjához. A férje meg Olaszországba ment képeket nézni. És két hét múlva ott találkoztak azon a kis állomáson, és a férj hazahozta az apáca-feleségét úgy, ahogy elvitte. Mert rajongó volt az apáca és egyesíteni akarta az életben az ő két mélységes nagy szenvedélyét, a fehéret meg a pirosat. És ne higgye, Szilveszter, hogy azért váltak el az első állomáson, mert a lány félt önmagától! Nem. A férfi félt. És volt benne annyi rendkívüliség, annyi tisztelet és szeretet ez iránt a nő iránt, hogy elváljon tőle. Csak azért utaztak, hogy a világ ne tudjon semmit. Minek vicceljen a világ két fehér léleknek a rovására?

És hazatértek a városba. Lakást vettek és két külön szobában aludtak... És a lány minden este úgy imádkozott, mint a kolostorban. A földön aludt, a kemény földön. És nyitva volt az ajtó, mert az apáca rajongó volt és nem félt önmagától. Nem vágta le a kezét, Szilveszter.

Hanem levágta a hosszú, aranyzőke haját és mivelhogy bizzarr lélek volt, ha csak a legkisebb árnyalatát, a leghalványabb jelét is érezte annak, hogy nagyon is szereti a férjét, felöltötte az apácaruháját... Magára vette a bőszabású, esetlen kék ruháját, a fejére tette a szélesernyős

fehér főkötőjét, a kezére fűzte az olvasóját és odatérdelt a feszülete elé... Tükör nem volt az egész lakásukban.

Nos, hitetlen Szilveszter, mit szól ehhez a históriához? Mit szól a fehér asszonyhoz, aki apáca tudott maradni az életben is?

Szilveszter leverte a szivarjáról a hamut és gunyosan mosolygott.

- Nos, mit szól hozzá? - zúgták kórusban az asszonyok.

- Tisztelt doktorné asszony, - kezdte Szilveszter - ön igen szép asszony. Csókolom a kezét...

És megcsókolta egymásután a gömbölyű, puha két kezét a doktornénak. Aztán elhallgatott.

- No hát beszéljen! - türelmetlenkedett a doktorné.

- Már beszéltem. Ön igen szép asszony, doktorné, és ha akarja, megcsókolom még egyszer a kezét...

- De hát mit akar ezzel mondani?

Szilveszter fölállott a helyéről és a hölgyek közé ült, jó távol a doktornétól. Onnan beszélt:

- Ön gyönyörű szép asszony, doktorné, de meg fog nekem bocsátani, ha udvariatlan leszek és őszintén meg fogom vallani, hogy nem hiszem az egész históriát.

A hölgyek méltatlankodni kezdtek.

- Csak nem hiszi, hogy hazudtam?

- Oh, a viláért sem... csak mint jó gazdasszony, gondos háziasszony, mulattatni akarta a vendégeit egy érdekes históriával. Miért nem ír novellákat?

A doktorné elmosolyodott ezen a sok finom gorombaságon.

- Hát akarja tudni az igazat? Akar bizonyítékokat?

- Természetesen...

- Nos hát, Szilveszter, én vagyok az az apáca... Igaz-e Gyuri?

A férje, aki a sarokban, egy fa alatt cigarettázott, mosolyogva bólintott igent a fejével.

- Mondd becsületszavadra, mert másképpen nem hiszi el ez a...

- A becsületszavamra.

Egyszerre csodálkozó moraj kelt a társaságban.

Valahol a székek alatt, a porban egy kicsi, tarkára festett falovacska feküdt. A Gyuricáé volt, a doktorné kis fiáé. Szilveszter fölvette, lefutta róla a port és fölmutatta a társaságnak. Majd gunyos mosolylyal szólt:

- Hát ez?...

És a Gyurica hálósobája felé intett a fejével:

- Hát az?...

A doktornő a fehér csipkeköténye csücskével babrált és elpirult. Aztán halkán, szégyenlősen felelt:

- No persze, aztán...

És pirulva, karjával takarva el az arcát, beszaladt a házba. Odakünn a kertben, a nagy lámpás alatt mindenki mosolygott.

Szilveszter pedig meglóbálta a kopott kicsi tarka falovat és mint valami diadalmas, győzelmi jelvényt tartotta magasra,

A nagy kertilámpa fényében millió kis bogár, lipe táncolt. A hold megint előbujt és messze, a földeken ciripeltek a tücskök. Ha az egyik elhagyta, egyhanguan, élesen belevágott a másik. Aztán kórusban ciripeltek. És illatot hozott megint az esti szellő a rózsák felől, az akácok felől, és Szilveszter a bajszát pödörte. Aztán diadalmasan, a doktornő szégyenlős hangját utánozva szólt:

- No persze, aztán...

A KRAJCÁR.

Arra a városliget felé, valami poros, homokos utcán jártam tikkasztó délben. Alig járt ember véges végig a gyalogjárón; aki járt, meghuzódott egy düledező ócska palánk silány árnyékában. A deszkák tövében kifakadt a fű gyatrán, ott élőködve a száraz homokban. Megülte, szürkére festette az utca pora.

Odább nagy házat építettek és a munkások déli pihenőn heverték szerteszét. Az egyik homokdomb tövében egy pici gyerek játszott. Szegény, mezitlábos fiucska volt, kopott csikos vászonnadrág volt rajta, meg valami valaha kék trikóing, ami nagyon régen láthatott vizet. Ott ült a porban, a hátát égette a nap, s a feje bubjára tolta szakadt sárga szalmakalapját, ami a füléig ért.

Először kört rajzolt valami fadarabbal a homokba. Aztán óvatosan kisöpört belőle minden kavicsot, fadarabkát, és kezdett körben a homokból falat építeni. Balról különösen magasra kellett emelni az erődítést, mert valószínűleg onnan fognak jönni a katonák. Aztán, hogy megvolt köröskörül az egész fal, pici lyukat vágott benne. Ez a kapu.

No és most jöttek a katonák. A zsebéből néhány fadarabkát szedett elő, szilánkokra hasogatta a krajcáros bicskájával, és szép sorjában kettőt-kettőt egymás mögött, a vár földjébe szurdalta valamennyit. Egyet a falba is szúrta, az volt a poszt, akinek a legexponáltabb helyzete vala. A kapitányt, mivelhogy nem volt érzéke a magasabb stratégia iránt, a csapatok élére állította. Kívül az ostrom már előrehaladt állapotban volt. Körülállták a fakatonak a várat, és ő maga, a szalmakalapos generális éppen a tenyerébe tűtült, amikor egy krajcár repült a várudvar közepébe, nagy pusztítást vivén véghez a hadsorok között.

A krajcárt egy arrahaladó uriember hajította oda, s azzal tovább ment; hátra sem nézett.

Az én kis hadvezérem pedig eleinte nagy szemeket meresztett a rombolás láttára, aztán fölhuzta az alsó ajkát, szomorú arccal szepegni kezdett, majd kitört belőle a keserves zokogás és poros pici öklével törölgette szét a szeméből bőven omló könnyeket.

Sirt egy ideig, aztán abbahagyta. A szeme még könnyes volt; szepegett, és a szájaszéle is megmaradt a siró állapotban. De azért már a csatasorok közé nyult, fölállította a lebombázott kapitányt, meg a többi hősi halált halt katonát, s akkor, ott a porból előkaparva azt a gyilkos valamit, tágra meresztett szemekkel, megdöbbenve vette észre, hogy az egy krajcár.

Egy krajcár...

A tenyerére fektette, lefujta róla a port és az ujjaival is megtörölgette, hogy igazán krajcár-e? Mert Istenem, hiszen... egy krajcár!

Egy krajcár, amiért ő egész életében keserves munkákat végezett, jól viselte magát az önmegtagadásig s még azt a földöntúli élvezetet is megtagadta magától, hogy vadonatuji ruhájában meghengergözzék az utca porában!...

Egy krajcár, amiért máskor egész délutánokon, sőt napokon át jól viselte magát, vigyázott a ruhájára! Amiért ő a kezét számtalanszor megmosta - szappannal! Egy krajcár, ez a mérhetetlen vagyon, a kincsek kincse, a jószág jutalma, a tisztaság eredménye! Aztán kezdte a szemével keresni azt az urat. Mert lehetetlen, hogy valaki vagy nagyon gazdag, vagy király ne legyen, ha így minden viszontszolgáltatás nélkül, hiába, ingyen valakinek egy krajcárt ad!...

Az az ur már messze haladt a palánk silány árnyékában, levett kalappal, törölgetve az izzadságot a homlokáról kék zsebkendőjével; valami kopott diurnista lehetett.

De hát miért jár gyalog egy ilyen gazdag ur? Vagy talán - uralom bocsáss - tévedés lett volna?

Hirtelen, álmodozásából fölriadva körülnézett. Gyanakvó pillantást vetett rám, aki tanuja voltam az oktalan pazarlásnak, a nagy tévedésnek. Aztán óvatosan, lopva a zsebébe csusztatta a krajcárt, a szemére huzta a nagy, rongyos kalapot, s amikor még egyszer körülnézve, észrevette hogy figyelem, pici lábainak minden erejéből lélekszakadva rohanni kezdett az ellenkező irányban. Az egyik kezével a kalapját tartotta, a másikat görcsösen szorította a zsebére...

Aztán egyszerre nagy porfelleget verve megtorpant az utca közepén. Visszanézett arra felé, ahol még büszkén meredt a homokvár az ég felé és benne szomorkodtak a katonák. A tenyerét a szeme fölé tartotta, és így még a kapitányt is látta legelől, büszkén, imponáló fenségében...

Hm. Hát érdemes azért a kopott krajcárért otthagyni mindezt a szép ostromállapotot?

Megindult, lassan jött visszafelé. Szégyenkezve tekintgetett rám, aztán, hogy odaért a vára elé, belenyult a zsebébe, kihalászott belőle először egy bicskát, aztán két kavicsot, egy nagy üveggolyót, egy kopott, hegyetlen, elragott plajbászt és végül a kincsek-kincsét, a krajcárt. A kezébe vette, ránézett még egyszer, aztán a gazdag ur után tekintett. Majd megvetőleg lebiggyesztve ajkát hátrahajlott, fölemelte a kezét és abban a pillanatban már ott röpült a krajcár nagy ivben arra felé, a merre a gazdag ur elment...

Aztán újra a porba ült és tovább piszkálta a várat.

IRÁS A KIS ÉVÁRÓL.

Suhog odakünn az eső, maholnap fűteni kell. És én még sem a virágbontó nyárra gondolok, meg a meleg sugarakra, hanem én a télre gondolok, amikor behunyom a szememet.

Akkor hó borítja az utcát, a közepén van csak sok hosszú, piszkos sáv, ahol a kocsik járnak. A gyalogjárón szépen elsimul a fehér pihe, ha összetapossák, hull helyébe másik csöndesen, lassan, szállingózva. Ilyenkor nagyon hallatszik a szó az utcán úgy estefelé, és a boltok előtt, ahonnan az izzadt üvegen át nagy fehér sugarak szóródnak ki a sötétbe, táncol, kergetőzik, cikázik az ezüstpihe a levegőben.

Igen, a télre gondolok én, amikor kipirult arcocskákkal járnak a leányok és olyan jó, egészségesen hideg az arcuk, ha megcsókolják őket. Fiatal asszonyok meg-megállanak a kirakatok előtt, prémesszegélyű ruhájukat ügyesen megemelik és úgy vitáznak a mikulások, karácsonyfák előtt, hogy szinte öröm nézni.

És olyan világos van éjszaka...

Benn, az uri helyeken, csupa jókabátos ember, prémgalléros asszony jár. Nem is hiszem, hogy fázik egy is közülök.

De a kis Éva fázni fog, mert neki nincs olyan ruhája és ezért is gondolok én a télre. Nem a kandallós, kedélyes, csöndes télre, hanem a zuzmarás, hóviharos, fagyasztó télre.

*

Csak úgy véletlenségből tudtam meg a kis Éva nevét. A hajón láttam először, napsugáros nyári vasárnapon, amikor háttal ült a Dunának és úgy félre hajtotta a fejét, mint valami hamis kis veréb. Mosolygott is hozzá, telt, rózsaszínű volt az arcocskája és hogy a piros kalapján átlópozott a fény, olyan pirosságot vont az arcára, mint aminő az egészséges őszi baracké.

Ne higgyétek, hogy valami olyan gondolattal néztem az arcát, meg a leányos, szűkvállu termetét... Én csak néztem, néztem a világoskék kartonruháját, amely alul tenyérynyi sötétkék sávban végződött, valószínűleg azért, mert rövid volt és hogy meg kellett toldani.

Óh, mindjárt kitaláltam én, amikor ott ült és a háta mögött izzó rézvörös pikkelyek reszkettek a Dunán, hogy varróleány, vagy más ilyen.

Mindjárt kitaláltam, mert szegény volt és mégis oly jókedvű, oly pajkos mint valami - megint csak az jut eszembe - mint valami hamis, okos szemű kis veréb.

Dicséretére legyen mondva, rám se nézett az egész uton, csak kacagott csöndesen, elfojtva, ahogy a varrodában megszokta, mert a barátnője sugdosott neki.

És oly édes volt, úgy hasonlított valami napon sütkérező kis vadvirághoz, hogy aznap folyton rá gondoltam. Budán kiszállottak, és láttam, amint igyekeznek a hegyek felé.

Oly szép volt, oly egyszerű volt, és úgy félre volt taposva szegénynek a cipőcskéje...

Jött, eltűnt mint valami jelenés, az üde tisztaság illatát, a leányosság verőfényét hagyta maga után.

*

És már alig gondoltam rá, amikor a multkor megint találkoztunk. Szürke, csorgós idő volt, nem mondom, hogy esett az eső, mert nem láttam. Csak nedves volt minden, és az esernyőn is millió ezüstporszem képében csillogott a permeteg.

És még mindig a kis kék kartonruhájában volt. Nagy, otromba esernyő alatt ment egy férfival, de a férfi csak öt éves lehetett. Biztosan a kis öcsce, úgy hasonlított rá.

Utána mentem jó darabon, és fájt nekem, amikor jókabátos, gummicipős, selyemernyős urak visszanéztek utána és aztán összebujtak mosolyogva. Az egyik utána is eredt, és én nagyon haragudtam rá, pedig neki legalább is annyi joga volt utána menni, mint nekem.

Nem nézett hátra, csak le-lehajolt a kis fiuhoz, megigazította a bolyhos kendőt a kis fiunak a mellén, aztán megcsókolta és tovább ment.

Az urak nézték, nézték és én cinikus lettem. Azt gondoltam, hogy hát mi lesz ennek a vége, én istenem... A virágok is elfagynak, ha nem teszik őket üvegházba, amikor a tél sikong a fák között és omlik, libben a hó...

Mi lesz a vége?...

*

Aztán tegnap este a kávéházban ültünk. Már nem lesz többé csillag az égen - gondoltam - mert annyi a víz, az eső, a borulat... Most már esik, egyhanguan, zaj nélkül, örökösen.

Ott virágáros lányok járnak a kávéházban este és reszket az ajakuk amint bejönnek a hidegről. Vendéglőből ki az esőre, onnan megint a melegbe, majd ismét ki az októberi éjszakába... Határolt piros folt izzik az arcukon, csillog a szemük és köhögnek...

Kicsi kosárral, néhány szegfű, drótra fűzött tubarózsa volt benne, bejött a kis Éva a kávéházba. Most az ő mellén volt hátrakötve a bolyhos kendő és azért reszketett az ajaka. A kék kartonruha volt rajta.

Benn, a füstben, olyanok voltak az emberek, mint valami festmény vázlatán, durva, szénnel rajzolt konturokban. Elnyújtották a lábukat, széles volt a válluk, szivaroztak. A pincér szaladgált, a kasziros lány osztályozta a cukrokat. Sáppadt sugárral fehérlettek a lámpák.

Ugy vártam, hogy a mi asztalunkhoz jöjjön.

Oda is jött és mosolygott:

- Tetszik?

- Nem tetszik - szólt röviden az egyik és tovább vitatkozott. A másik azt mondta, hogy gyászol, pedig sárga mellény volt rajta és fehér nyakkendő. Mulattak a kis Éván, úgy, hogy én pirultam el belé. Megfogták a kezét, cirógatták, rosszszágokat mondtak neki, de nem vettek tőle virágot.

Hozzám jött:

- Tetszik?

Ha most rögtön virágot veszek tőle, elmegy és talán soha többé nem látom. Előbb beszélek vele.

- Évának hívják, ugy-e?

Elkomolyodott és gyerekesen nagy szemekkel nézett rám:

- Honnan tudja?

- Csak tudom.

Az ujjai közt forgatott egy tubarózsat és zavartan nézegetett.

- Ismerem - szóltam - nyáron, a Dunán, a hajón... akkor, vasárnap... hová ment?

Elpirult. Aztán álmodozva szólt:

- Nem tudom... akkor szerelmes voltam...

Oh, rosszul esett ez nekem. Mintha féltékeny lettem volna arra, akibe ő szerelmes volt akkor. Nekibátorodtam, és szinte úgy szóltam, mintha felelősségre vonnám:

- És őhózzá ment akkor?

Fölemelte a fejét, és megcsillant a simán fejéhez fésült szőke haja:

- Mi köze hozzá? És mit gondol, olyan lány vagyok én? Hát mindenki mer velem így beszélni?

Most éreztem csak, hogy jogom van megfogni a kezét, jogom van rossz vicceket csinálni vele, de nincs jogom a lelkébe nézni, ahol tiszta, ahová senki se ér. Mert hát utóvégre ki vagyok én, hogy így merek vele beszélni?

Csendesen szóltam:

- Hát legalább adjon egy virágot.

Dacosan felelt:

- Most már azt sem adok. Majd megveszi más. Ha nem veszi meg, itt marad.

Elkeseredve beszélt, könnyezett is a szeme:

- Idegen ember ilyesmit kérdez tőlem. Hát hogy mer maga éntőlem ilyet kérdezni? Mindent szabad maguknak, azt hiszik? Hát nem szabad... azért mert én keresem a pénzt... én keresem...

Sirt.

Aztán elment, belekavarodott a füstbe, a zajongásba, az elmázolt színek közé, hogy csak kék foltnak látszott a ruhája.

És éppen énvelem beszélt így.

*

Nem is tudjátok, ti többi emberek, hogy nekünk, álmodozóknak, hogy elszomorodik a lelkünk az ilyen kicsiségekért...

A PARASZT.

I.

Még a kaszinószobába is beszivárgott a nedvesség, úgy zuhogott künn az eső. A lapokat már végigolvasta mindenki, s éppen ezért, hogy átmenet legyen az olvasás és a kaláber között, jó ideig néztek a petróleumlámpába, amelynek nagyhasú üvegje mögött egyre ugrált a finom lángcafrang, mintha nyaldosta volna sárga nyelvével az üveget.

Aztán a doktor alkalomszerűnek tartotta, hogy elővegye a kártyát. Ott ültek négyen-öten a nagy asztal körül, erős, robusztus alakok, csak a gyógyszerész volt nyápic. Csupa egészséges alak, aki mintha csak az anyaföldből szitta volna a nagy erejét, akinek nem árt a pipa, a bor, az asszony. Egészséges mély hangja van mindnek, éppen olyan egészséges az eszejárása. Mondom, csak a gyógyszerész volt ideges, csak ő hordott cvikkert és csak ő olvasta Schopenhauert.

A doktor elővette a kártyát. És hogy bevezesse a hangulatot, aforizmát mondott:

- Felsőst játszunk... az alsós komisz játék. Először jön a gyilkosság, második az alsós kaláber, és csak aztán jön a lopás...

- Hát csak keverjen - idegeskedett a gyógyszerész.

És éppen kevert a doktor, a többi meg elrendezkedett az asztal körül, hamutartót tett maga elé, közelebb huzta a székét, amikor a függönyös üvegajtó kinyílott. Talán kopogtattak is, de oly gyöngén, hogy senki se hallotta.

És megjelent a füstös szobában egy csöpp asszony. Olyan finom csöpp városi asszony, aki eleven ellentéte a sok úri parasztnak. Megállott az ajtó előtt, föltolta a homlokára a fátyolát és minden félénkség nélkül szólt:

- Balás Pált keresem.

A szélesvállú jegyző nyugodtan fölállott, letette a szivarját az asztalra és nagyra meresztette a szemét. Aztán csodálkozó hangon szólt:

- Én vagyok az.

Erre már mind fölálltak. A gyógyszerész erőnek erejével be akart mutatkozni, úgy lökdöste vissza a többi. A jegyző ismételte:

- Én vagyok Balás Pál.

A csöpp asszony pedig kezet nyújtott neki, aztán belekapaszkodott a hatalmas karjába és vonszolta kifelé, miközben minden különösebb fölindulás nélkül megjegyezte:

- Igen? én a sógornéja vagyok.

Azzal kihuzta az előszobába. A jegyző néhány pillanat mulva visszatért. A vállát vonogatta:

- Tényleg, a sógorném. Adjátok ide a kalapomat.

Vette a kalapját és elment. Az ajtóból még visszanézett, és megint fölhozta a vállát:

- Ki az ördög számított erre!

Benn pedig egyelőre abbamaradt a kaláber, mindenki erről a jelenésről beszélt. Csak a gyógyszerész, aki adta a blazirtat, idegeskedett:

- Keverjen doktor, keverjen...

II.

- Az az ostoba Árpád az utolsóelőtti állomáson leszállott, nem tudom én, valami süteményt akart hozni nekem. És lemaradt szegény a vonatról, mikor jön a legközelebbi vonat?...

Pál csak ment mellette, szinte belefáradt abba, hogy nem merete szorítani a puha, leányos karját az asszonynak.

- Holnap reggel... hajnalban... felelt.

Hazamentek, a Balás Pál lakására, és az egész uton az asszony beszélt, nagyon örült neki szegény Pál. Azt gondolta azalatt magában, hogy mit jön ez az asszony ide az ő csöndes házába, ugysis fölzavar mindent, nyugalmat, kényelmet. Vigyázni kell, hogy még ingujjban se legyen az ember, a lábát se tegye föl a székre, pipázni se szabad talán...

- Mindjárt gondoltam, hogy maga a Pál - fecsegett a kicsi asszony - mindjárt gondoltam, mert hasonlít Árpádra... brr, de hideg van, adja ide a kezét...

Megfogta, aztán halkán, elégedetten tette hozzá:

- Oly jó meleg.

Otthon aztán vacsorához ültek, Pál megint haragudott, de csak belül, kívül barátságos volt, finomkodott. Annyira nem volt paraszt, hogy ezt ne tudta volna tenni.

Aztán, ahogy jóllakott, a vacsora után jól megnézte az asszonyt. Szép, finomarcu, francia típusú kis teremtés volt, kicsit borzas a haja, rendetlen, mintha éppen most csókolták volna meg erős öleléssel. A nyaka fehér volt és finom hajlású, az álla is.

Szép asszony volt, igen.

És folyton beszélt.

- Van szobám?

- Hát van. Majd ott...

És az üvegajtóra mutatott, amely mögött járt-kelt az öreg cseléd szilhuettje, vetette az ágyat.

- Nagyon fáradt is vagyok már, úgy kimerített az utazás. Ólmot érzek a térdeimben. Nem is tudja, micsoda strapa az, tizennyolc órát utazni! Sokat utazik?

- Nem.

- Jobb is...

Az üvegajtó felé nézett.

- Ez az én szobám? Már megyek is... jójczakát, Pál. Reggel költessen föl, kimegyünk az uram elé. Képzelem, milyen arcot fog vágni a bolond...

A paraszt már nem is szólt, csak nézte az asszonyt. Ilyen finom teremtest még nem látott. Volt része az érett falusi gyümölcsökben, ölelt már asszonyt, nem is egyet... Aztán bakfis-lányoknak is adott szerenádot, ostoba fejjel, mámorosan, dáridó után. Sőt verset is irt. De ez az asszony finom volt, törekeny, és parfümje se volt, mégis, mintha érezte volna az illatát. Van olyan virág is, aminek érezni a szagát, pedig nincs. Aztán az öcscse felesége, tehát elérhetetlen, vagy legalább is...

- Jójczakát...

Pál fölállott és a kezét nyújtotta az asszonynak:

- Szép álmokat.

És a csöpp gyerekasszony mosolyogva állott meg a küszöbön, leányos bókot csinált. A paraszt érezte, hogy oda kell mennie és magához kell ölelni azt a teremtest. Tett is egy lépést feléje, de aztán megállott. Összeszorította az ajkát és csendesen szólt:

- Jóccakát.

*

Csodálatos dolog. Jól vacsorált és mégsem tudott aludni. Hánykolódott az ágyában, egyszer a vánkost találta nagyon melegnek, megfordította. Aztán nagyon a fejébe ment a vér, hát lehajtotta a párna csücskét, de úgy se volt jó.

Fölkelt, magára kapkodta a ruháját és kiment az udvarra. Esett még az eső csendesen, így éjszaka lehetett hallani a suhogását, locsogását is. Hangosan csörgött az eresz. Odament az asszony ablaka alá, de az már sötét volt. És úgy érezte, hogy oly jól esik ott az ablak alatt állni, jól esik meg fáj is.

- Csak nem bolondultam meg - dörmögött és visszament az ágyába.

- Aludjunk - szólt - arra fogok gondolni, hogy hogyan folyik a folyó... így, ni... folyik, folyik...

Ez nem volt jó módszer.

- Számoljunk... egy, kettő... kilenc...

Még a száztiznél is ébren volt, de aztán leragadt a szeme, és elaludt.

III.

Hajnalban nem esett az eső, csendes volt minden és hűvös a levegő. Az asszony már fölöltözve várta, aztán mentek ki, a mezőn, a vasut felé.

Csupa szomorúság végig a réteken. Az erdőszélen, a ritkás fák közt halovány köd, messze lilák voltak a hegyek. Alig van már zöld, csupa halványpiros, zöldeskék folt mindenfelé. De azért csupa szín mindenütt. Elmosott, szétmázolt, határozatlan halvány színei az ősznek, amiket nem lehet különválasztani. Szürke az ég, nagyon szürke...

Ment mellette az asszony, kicsit halványabb volt, de azért üde, friss. Fogta a karját, élvezte a puhaságát, néha a kezét is a kezébe vette a paraszt. És szomorú lett a lelke, ő sem tudta, miért. Csak eddig tartott az egész, mert mindjárt itt lesz a férj és megcsókolja a feleségét. Akkor aztán vége mindennek. Nem is tudta, hogy miért, de érezte, hogy nagyon szép ez az ő szerelme, ami tegnap este született, és már ma reggel meg fog halni. Olyan elmosott színű, határozatlan őszi akkord, ami nincs bevégezve és ezért csengeni fog végig, mindvégig...

Tudja isten.

Megjött a férj és egymás nyakába borultak a feleségével ott az állomáson. Már el is ment a vonat, amikor Pálra került a sor. Aztán szépen, lassan megindultak vissza a falu felé, a férj karon fogta a feleségét, mellettük ment a paraszt.

Sok mondanivalójuk volt a gyerekeknek, egyre beszéltek, úton-utfélen csókolóztak, ahogy muszáj a fiatal házasoknak. Mentek lassan az út szélén, belegázoltak a piros gazba, lesorvadt, összegörbült falevélen jártak, nézték a szürke, kék vonalakat a látóhatáron.

És szépen, lassan csak elmaradt tőlük Pál, észre se vették. Fecsegték, kacagtak, és a paraszt hátrább jött néhány lépéssel. A nagy csizmájával megtaposta az utszéli gázt, piszkált a bokrok közt a botjával és mosolygott. Ugy mosolyogva temette hűvös őszi reggelen azt az elmosódott, halvány érzést, ami tegnap született a lelkében.

Csak ment utánok, nézte őket, nézte az asszony fejét, amint ráhajlott az ura vállára, és igazán csak mosolygott, amikor mondta magában. - Jól van gyerekek... jól van...

MAMZELL CLAIRETTE.

Virágos kertben, virágos bokrok közt, most, amikor már lehullott a halovány szirompehely az almafákról és ott borítja a gyepet, mint valami illatos, tündérvilágból hullott gyöngye hópihe, hogy már ott zümmög a méhe a virágbaborult bokrok fölött, hogy fehérbe, rózsaszínbe és halovány zöldbe öltöztek a gyümölcsfák a lugas mögött, most jut eszembe a mamzell Clairette szomorú története...

Az almafák kivirágoztak az idén is és kivirágoznak jövőre, meg azután is mindig... Tavaszi párák szállanak föl a földből és elsuhanak a Clairette sirja fölött, ahol nincs más virág, mint az a néhány elszáradt, valaha édes illatú almavirágos ág, amit a masamódleányok vittek oda ki kora tavasszal.

El hervadtak, elhaltak, mint a szegény Clairette, napsugáros tavaszon...

*

Fehérpárnás ágyában, amikor kockát rajzolt a dunnára a déli napsugár, belopózva a kis négyszögletes ablakon, megmozdult mamzell Clairette. Sovány fehér karját fölemelte és révedező, bizonytalan mozdulattal emelte ki a székre tett pohárból az almafavirágot. Be akarta szívni az illatát, de amíg remegő gyöngye kezével az arcáig vitte, lehullott a halovány szirma. Ott hevert aztán a dunnán az a néhány rózsaszínű, lehelletkönnyű szirom és csak a porzós, megtépett szálnak szívta be édes illatát mamzell Clairette. Lehunyta a szemét és amint szívta, valami szerelmes borzongás remegtette meg sovány, beteg testét; halovány orcáján pir gyult ki; kitágultak az orrcimpái és összeharapta az ajakát. Aztán így, még mindig görcsösen szorítva a megtépett virágszálat, halkán szólt:

- Nyissátok ki az ablakot...

A két kisírt szemű, borzas masamódleány, aki csupa jószívből ott virrasztott a mamzell ágya mellett, egyszerre ugrott az ablakhoz, hogy bebocsássa a friss levegőt. És amint az első derűs, napfénytől üde lehellet besuhant a vasrácsos kis nyíláson, szegény beteg mamzell fölült az ágyában, elsimitotta haját a homlokáról és bágyadt mosolylyal, teli tüdővel szívni kezdte, mintha nem is a zsibárus-utca udvaráról, hanem valami almavirágos tündérkertből lebbent volna oda. Aztán köhögni kezdett és visszaesett a párnájára.

- Csukjátok be... csukd be Marika... suttogta fuldokolva. Aztán nagyot sóhajtott és mélységesen szomorú mosolylyal tette hozzá:

- Meg fogok én halni, Marika... pedig most virágoznak az almafák...

Mit tudta azt Marika, a borzas masamódleány, vagy Jutka, aki ott sirdogált a sarokban, hogy miért szereti úgy az almavirágot a mamzell. Csak azt tudták, hogy a mamzell beteg és azért a Verona szolgál ki a zsibárus-utcai kis boltban, amelyik ott szorong a többi között, amelynek az ajtajában éppen úgy állanak a kartonruhás, borzashajú lányok vajaskenyeret majszolva, mint a többiben, s amelynek a kirakatában éppen úgy sorakoznak a piros zöld, sárga kalapok, tollal, virággal, üvegszemű madarakkal...

Mit tudta azt Marika, a borzas masamódleány, vagy a sirdogáló Jutka, hogy a mamzelleknek a vánkosa alatt egy imakönyv van, annak egyik lapján pedig ott szárad, sárgul már évek óta egy szegény, könyvbe ölt almavirág, az *igazi*, az édes, a könnyekkel áztatott... Mit tudták ők azt, hogy ez a többi almavirág, amit a házmester hozott a mamzelleknek, csak közönséges, nem az igazi és csupán arra való, hogy a mamzell almavirágot lásson, mert nem akarja mutatni a szárazat, az imakönyvbe préseltek az igazit!

Mert azt régen kapta. Virágos tavasszal adta neki valaki, valahol egy szép zsendülő kertben, ahová kalapot vitt a nagyságának. Kicsi fekete bajusza volt annak a valakinek és édes volt a csókja... Egyszer ott suttogtak alkonyatkor a gyümölcsösben, akkor tépte le a fiu a fáról az almavirágot, ami ott szárad az imakönyvben.

Akkor még masamódlány volt a mamzell, azóta már üzletet nyitott és ott ragyog az aranyos fölírás a portál fölött korrekt franciasággal: Mademoiselle Clairette. Akkor még Klárikának hívták... Óh régen volt az! Azóta már el is hagyta a fiú, már meg is nősült. Szép fiatal felesége van... sokszor látja őket, amint erre sétálnak...

Csöndesen lihegett ott az ágyon és félig lehunyt szemével az ablak felé nézett. A Marika megigazgatta a feje alatt a párnát, aztán le akarta söpörni a dunnáról a szirmokat.

- Ne bántsd Marika... hagyd itt őket... szólt a beteg és védőleg tette viaszfehér ujjait a gyöngye szirmokra.

Aztán csönd volt sokáig. A boltból, ahol egymás tetején állanak a nagy fehér skatulyák, néha be-behangzott a függönyös üvegajtón keresztül a masamódlányok vihogása. Aztán mintha az egyik figyelmeztette volna a többi, egyszerre elcsöndesett mind és halk suttogással folytatta a beszédet.

Künn, az utcán tolongott a déli korzó vidám népe. Jobbról is, balról is látszott, amint az utca végén sétált a tömeg. Fehérruhás lányok, napernyős fiatal asszonyok, kettesével, hármassával tolongtak a gyalogjárón, amelynek a szélén mosolyogva állott sorban a férfiak kiöltözött, jókedvű serege. Néha-néha a váci-utcából meg a másiktól is asszonyok, lányok fordultak be a zsidó-utcába és színes napernyőik alatt ott vitatkoztak a kalapos kirakatok előtt.

A mamzell Clairette kis szobájába nem hallatszott be a zaj. Csak az udvaron veszekedő cselédek hangja. A Marika regényt olvasott, a Jutka aludt a kopott pamlagon, a mamzell pedig még mindig azzal a szomorú mosollyal az ajkán szunnyadozott a párnáin. A keze is ott volt még a szirmokon.

Egyszerre aztán a fehér függönyös ajtón megjelent a Verona árnya, Marika odasietett lábujjhegyen és kinyitotta egy pillanatra az ajtót, de csak azért, hogy odaszóljon:

- Csöndesen, Verona... alszik...

- De kuncsaft van - szólt Verona - és nem tudom, mit csináljak.

Erre megmozdult Clairette és halkán szólt:

- Dehogyan alszom... mit akarsz?

- Azt a piros moarészallagos kalapot akarja, de csak kilenc forintot ígér érte...

- Tizenegy - suttogta a mamzell - máskor talán odaadnám kilencért is... de most... kell orvos-ságra doktorra...

Verona visszament. Az ajtó nyitva maradt és a mamzell félkarra könyökölve figyelt. A boltban folyton beszélt egy üde, fiatalos asszonyi hang:

- De mit gondol, édes lelkem? csak nem gondolja, hogy ezért tizenegy forintot adok! Ugyan, hogy is képzelhet ilyet! Még kilencet sem ígértem volna, de hát az uram beleszólt! Mit is beszélsz te, öreg buksi, amikor nem értesz hozzá!

Erre aztán megszólalt a férfi is:

- No jó, pici babám, hát ne haragudjál olyan nagyon...

Benn, a fehér ágyon a beteg Clairette megvonaglott erre a hangra. Tágra meresztette a szemét, az alsó ajkába harapott és görcsösen kapaszkodott az ágy előtt álló szalmaszék támlájába. Hörögve, sajátos hangon susogta:

- Menjetek ki... alkudjatok!

A két lány csak bámult egy ideig, aztán kisompolygott, hogy a mamzell még egyszer rájuk szólt:

- Menjetek már!

Aztán amikor kimentek, Clairette gyöngé, ingadozó testtel kihajolt az ágyból, hogy a boltba lásson. Megragadta a szék támláját és arra nyugtatta a fejét, bámult, merev tekintettel nézett a férfira. Az nem látta őt. Hörögve, a melléből fölszakadó sirással meresztette rá a szemét és csak bámulta, nézte... Nem is változott meg azóta. Csak a kis fekete bajusza lett nagyobb.

Az asszonyka a tükör elé állott és a fejére tette a pirosszallagos kalapot.

- Jól áll?

A férfi odasimult melléje és hízkelve beszélt:

- Remekül... ahhoz a te göndör fekete hajadhoz, ahhoz az édes szép, nagy szemedhez...

A mamzell benn lehunyta a szemét és önmagát csalva boldog volt egy pillanatig, úgy képzelte, mintha neki mondaná ezt a sok szerelmes szót az a férfi... de azért lehunyta a szemét, hogy ne lássa, mint cirógatja, becézi ott künn a feleségét. Aztán boldog mosoly szállott az ajakára. A férfi folytatta:

- És így profilban, akár egy angyal... Az a pici, csöpp száj... te édes...

Clairette fölnyitotta a szemét és látta, amint a férfi a szép kis kövér asszonyt ott a boltban, a lányok előtt magához szoritotta és megcsókolta a pici husos ajakát. Csupa élet volt az a kettő: az erős, szép fiú, és a duzzadó, piros kis asszony, akinek kivillant fehér karja a ruhaujjja alól.

És úgy, egymást átölelve alkudtak tovább:

- No lelkem, hát állapotdjunk meg kilencben.

- Nem lehet édes nagyságám...

Ebben a pillanatban benn sikoltozni kezdett a szegény beteg mamzell:

- Adjátok oda... vigye el!.. csak ne halljam a hangját... ne lássam: adjátok oda... kilencért, nyolcért... ingyen! Vigye el, menjen!... óh én édes Istenem...

És zokogva tört elő a sirás beteg melléből - ott vonaglott az ágyán, a vánkosa is a földre dobta:

- Adjátok oda... menjenek!

A kis kövér asszony nagyot nézett, aztán a férje karjába kapaszkodott és így szólt:

- Allons!

És kísértáltak a boltból. Akkor már mind a négy lány ott volt a mamzellnél, aki görcsösen kapkodott egyiknek a vállához, másiknak a karjához.

- Menjenek... óh én édes istenem!

Verona, a legidősebb, csodálkozva suttozta:

- Igazán nem értem, hogy ilyen semmiségért a mamzell így esoffirozza magát...

*

Mit tudták ők, hogy a mamzellnek egy imakönyv van a vánkosa alatt...

SZEPTEMBER.

I.

Megint süvöltöz a szél a házak között hajnalban, szürke hajnalon. Sápadtarcu emberek, ki tudja honnan, ki tudja hová surrannak az utcán. Összehuzzák magukat, a kezüket a zsebükbe süllyeszti. Csak későn süt ki a nap, de nem fehér, sárga már a sugara; este piros, mint a dércsipte levél, nem melegít, ott haldoklik az aszfalton. Végigszaladoz az utakon, lángot gyújt ablakon, utcalámpán, szívébe lopja magát az embereknek.

Sötét emberek az alkonyatban állnak, járnak és érzik a szeptembert. Vágyakozik a lelkük a tarlóra sárga mezőkre, ahol a nyár siránkozik, összehuzza virágos szárnyait, lepkehimes ruháját, szomoruan, lassan eltűnik az erdőben alkonyatkor, amikor kipirul az ég.

*

Szomoru hajnalon indulásra készen áll a vonat. Kopogtatják a kerekeket. Az egyik mélyen szól, a másik magosan. Hosszu fekete sorban állanak a vagonok, előttük füstöl, gőzölög a mozdony. A gépész törülgeti kóccal, olajos bádogedény van a másik kezében. Alól a kerekek közt sistereg, zug, forr valami, és vékony fehér gőzsugár tolakodik elő a feketeségből.

Egyedül a perronon sötét ruhában, sűrű fehér fátyollal egy asszony áll. Finom uri asszony. A férjétől megy, szökik haza az anyjához, mert bántotta a férje nagyon, rosszasággal vádolta a szomoru asszonyt.

Nem is sir. Szereti a férjét és semmivé szeretne válni, hogy se itt ne kelljen maradnia az uránál, se az anyjához ne kelljen mennie.

Leszáll a lelkére a szeptember langyos sugarával, szomoru fényével.

Beszáll a kupéba. Nedves, hideg minden. Egy szürkebajuszos ur ujságot olvas a sarokban. Jobb volna egyedül lenni, de most már mindegy.

- Itt maradok.

És odamegy az ablakhoz, kibámul a perronra. Nini, ott az ablak mögött lámpánál irkálnak a hivatalnokok. Ők itt maradnak, ebédelni mennek a városba, meg megint visszajönnek. Itt, ahol izzik a levegő az érkezések örömetől, a távozások fájalmától, ők az érzéketlenek. Irnak, semmi közük az egészhez. Kitöltik a rubrikákat, mindegy ha sirnak, nevetnek is künn.

Az egyik egyenruhás eldarálja az állomásokat. Az ajtón kitódul a pakkos, nagykabátos nép előrehajtott fővel, komoly sietéssel. A parasztasszonyok hosszú sorban kopognak végig csizmájukkal az aszfalton, a harmadik osztály felé.

A mozdony egyre élesebben zug, forr, sistereg.

Ott... ott... mintha a férje volna...

Nem az.

Már hogy jönne az ide. Nem jön utána. Pedig lett volna ideje, még nincs későn, de nem akart.

Már beszállott mindenki. A hordárok a homlokukat törlik piros, kék, fakó zsebkendővel, néhány a pénzét számolja. Aztán elkullognak. A kalauz siet ide-oda.

Még most is jöhetne, de nem nyílik az ajtó.

- Eh, hát nem jön, ne is jöjjön.

Bevetette magát a sarokba, a fejét a nagy bőrtámlára támasztotta és nézett, de nem látott. A szürkebajuszos öreg ur egyet lapozott az ujságjában. Aztán tovább bujta.

Észre sem vették, már ment a vonat. Vagy talán az a másik megy, ami ott van mellettük? Nem, az övék megy. Előbb lassan, aztán gyorsabban.

Föl akar ugrani, hogy még egyszer kinézzen, hátha érte jött.

Künn aztán, hogy kiértek a csarnokból, bevagdosta a szél az esőt a kupéba. Az öreg ur letette az ujságot, kinézett a szemüvege fölött a bokrokra, fákra, fölhalmozott sinekre, aztán az asszony felé fordulva halkán szólt:

- Megengedi, hogy becsukjam az ablakot?

Szomorú mosolylyal bólintott igent. Az öreg cibálta a szíjját, amíg egyszerre csak engedett és becsukódott az ablak.

És kívül maradt a lárma, zakatolás, süvítés. Tompa, kábult bugás lett belőle, amelyhez a kerekek zökkenése verte a ritmust. És az asszony utánozta ezt a zökkenést:

- Traramm, traramm...

Igy fog ez zökkenni estig.

Fojtogatta valami a mellét. A fátyolát fölhajtotta és úgy nézett az ablak felé. Semmire sem gondolt, zugott a feje a virrasztástól, egész éjszaka töprengett.

És egyszerre csak észrevette, hogy az öreg ur részvétellel nézi a sáppadt, finom arcát, az idegességtől csodálatosan fénylő szemét, úgy a szemüvege fölött, meghajtott fővel, olyan komikusan..

*

Estefelé ott lesz a vonat, mind a sok kocsis, ahol az édes anyja lakik. Nem tudja senki, hogy jön, senki se jön elébe.

Majd csak begyalogol szépen a faluba, bekopogtat az ajtón. Fehérhaju öreg mama ki fogja nyitni az ajtót, hátra fog lépni a csodálkozástól.

Igen, úgy lesz, mint a novellákban:

- Lili...

- Anyám...

Ez elkoptatott párbeszéd, de így lesz, így kell lennie. Aztán ledobja a kalapját és odaborul az anyja vállára. Sirva mondja el, elmondja mind, ami csak a szívében fekszik, és vele fog sirni az édesanyja estéig, bele a késő éjszakába. Annyit fognak beszélni, annyi mindent el fognak mondani, oly nagyon fog fájni, és az oly jó lesz...

Csikorog a fém, megállanak oldalt a fák, póznák, sárga mezők. Az állomáson egyhangu kongással jelzik a következő állomásnak a vonatot. Az öreg ur mosolyog a szürke bajusza alatt és gondolja, hogy mily bolond az ifjúság.

Végig a nagy mezőkön csönd szunnyadoz. Még nincs sötét, de ott leskelődik már a sötétség a hegyek mögött.

II.

Fehérhaju öreg mama az ablaknál ül, bőrpárnás széken. Künn a szőlők mögött alkonyodik, és az üvegen belopja magát a színes sugár. Olyan az ég, mintha üvegből volna, áttetsző. Alól vörös, mint a pipacs, följebb sárgul, halványzöldre ultramarinkékre válik. Egészen fönt még világos. De már előoson a hegyek mögül a szürkesség, és messze, túl a földeken sipol a csősz hosszan, bántóan.

- Egy nagysága van itt - mondja a cseléd.

És már ott áll a küszöbön Lili, ahogy a festők a megtérő bűnösöket rajzolják.

Öreg mama kezéből kisiklik a kötés. Szürke fátjol hull a hegyekre. És borzongat a szél.

- Megjöttem.

Érti az öreg mama, szót sem szól, vele született a tapintatos jóság. Lili leül, a kalapját leveszi. Nincs drámai jelenet.

- Fáradt vagyok... álmos. Nehéz a fejem...

- Ej, ej kicsi lányom, dőlj le a pamlagra. Hozd ide azt a vánkost Teréz, úgy ni. Ide, ide picikém... följebb a fejecskédet... úgy. Pihend ki magad gyermekem. Hüvös van odakint.

Szállnak, suhanva szállnak a rongyos fekete felhők a földek fölött. A hegyek peremén piros vonal.

- Pszt, csöndesen Teréz... alszik... Hozd be a lámpát, majd meggyújtjuk, ha kell.

- Nem alszom, anyám.

Gyorsan feketedik minden kívül.

Már égnek a csillagok a nagy boltozaton szerte. Sok csillag, millió csillag... A hold a felhők mögül leskelődik. A kis szobában álmos, bágyadt csönd, nesz se hallszik, pedig úgy dübörg, zug, csattog a lárma mindkettejük lelkében.

Nem kérdezi, hogy miért jött a lánya. Tudja jól, mi hozta ide. És a lány se szól, minek szóljon, így nem fáj olyan nagyon, ha senki se tudja.

Öreg mama a pamlag szélén ül, a lánya lábánál. Lili a vánkosba buvik, fogja az ujjával a cihát, belecsuklik, belesir a puha tollba, csak ez a hang lüktet a sötétben,

Mesebeli anyókák néznek úgy, mint a fehér haju mama, akinek idecsöppent a fájdalom a lakásába. Eddig rendben volt minden, boldog a lánya, most sötét van és szomorú az ő öreg szíve.

Künn alkonyaira megered az eső. Csak akkor hallik, amikor az ereszről megindul a csöpögés. És csöpög pontosan, egyik csöpp a másik után hull a kopott téglára az eresz alatt.

Mesemondó sötétség van, csak a kandalló tüze hiányzik. Nem alvó, nyugodt tél ez, de nyirkos, hüvös, szeptemberi est. Szeptember künn, szeptember a szívekben.

Talán soha se gyújtják meg a lámpát, így maradnak örökre a sötétben.

Öreg mama nem sir, de érzi, hogy a vállára kapaszkodnak. Apró gyerekek, kicsi fiú, pici lány... Játsoznak a hajával, kihuzgálják a hajtűjét, nevetnek, csókolják, kis dundi karjukkal átfogják a nyakát és mulatnak:

- Tili-tili mamuka...

Máskor beteg a kis lány. Ott piheg az ágyában, két kézre fogja, mohón iszsza a vizet, lehanyatlik, nyöszörög:

- Mama...

Öreg mama fölriad. Álom volt az egész. Künn kialudtak a csillagok és suhog az eső. Néha a szél is fuj, hosszan, süvitve, utána sóhajtanak a nagylombu akácok.

- Mama...

Ott bug, a párnákba nyomva fejét, Lili asszony. Remegő testtel fekszik a kopott, fakó pamlagon, borzas a haja, nem is látni szegénynek az arcát, mert beletemette a párnába, a tiszta, puha tollas falusi párnába és onnan nyöszörög mint ötéves korában:

- Mama...

Öreg mama néz, néz és bólogat a fejével. Künn csurog a víz, locsog az eső, amely mintha kioltotta volna a holdat, a csillagokat, hogy soha többé ne legyen reményteli világosság a völgyek fölött.